

Տամագործակցել բոլոր լեզվախոս ուժերի հետ

«Ազգ»ի հարցազրույցը Ավստրիայում եւ Պերմանիայում ՀՀ նախկին դեսպան ԱՇՈՏ ՈՍԿԱՆՅԱՆԻ հետ

- Պարոն Ոսկանյան, դուք երկար տարիներ դիվանագիտական աշխատանք եք կատարել Ավստրիայում, Պերմանիայում, բնականաբար ճանաչում եք այդ երկրները «ներսից»: Ձեր գերմանախոս լինելը էլ նույնպես է, որ այդ երկրներում ծավալվող խոսույթին (դիսկուրս) մասնակից լինե՞ք:

Հոկտեմբերի 16-ին Ավստրիայի դաշնային մեծամասնական ընդունվեց ԼՂ հարցով առաջարկ միջնորդությունը (Միջնորդության հիմնական դրույթները վերաբերում են հրադադարին ուղղված Ավստրիայի եւ ԵՄ ջանքերին, Թուրքիայի միջամտության եւ զենքի մատակարարման դասադարձմանը, Վիեննայում խաղաղ բանակցություններ անցկացնելուն): Հոկտեմբերի 15-ին Լյուխեմբուրգի օրենսդիր մարմինը միաձայն դասադարձեց Ադրբեյջանի ազդեցության: Ձեր կարծիքով, ի՞նչն է խանգարում Բուհարեսթանին, որ նման քայլ ինքն էլ անի: Մասնավորապես՝ խոսքի անվստահության հարցի մասին անուղղակի ակնարկ կա հենց նրա՝ 2016 թվականի հունիսի 2-ին Հայոց ցեղասպանության ճանաչման բանաձեռնի սեփական:

- Անկասկած ժողովրդի եւ, որ այսօրվա Ավստրիայի հասարակության մեջ իբրև սրամտությունները փոքր-ինչ տարբերվում են «Եվրոպական միջինից»: Ավստրիական իբրևստություններն ավելի են կենտրոնացած ազգային խնդիրների, օտարների ներգաղթի, ավստրիական ավանդական կենսակերպի պահպանման եւ նման այլ հարցերի վրա: Նաեւ թուրքերի հետ ունեցած դասակարգված փորձառությունն է խաղում իր դերը: Բնական է, որ իրենց արձագանքն ավելի սուր եւ անմիջական էր լինելու: (*)

Այնինչ Պերմանիան, որդես ԵՄ առաջատար երկիր է ավելի մեծ դասակարգվածություններ ունի եւ լայն ավելի բարդ եւ զգուշացված քննարկումներն է վարում: Թուրքիայի հետ նրա հարաբերությունները ծայրահեղ խնդրված են, նույնիսկ բեռնազնային մի կողմից կարող են իրենց հիշել ոչ վաղ անցյալի բացահայտ կոնֆլիկտները Երրորդի հետ, որը փորձում էր մոբիլիզացնել Պերմանիայում բնակվող թուրքական տարրը իր ֆալսիֆիկացված նպատակների համար, մյուս կողմից՝ Թուրքիայի շահերը, կապված դասակարգված օրենսդրության եկող գաղթականների ահռելի հոսքը չարգելակելու եւ այն դեռ լայն ավելի ուղղորդելու սղառնալիքի հետ: Չեն ուզում ծանրաբեռնել դասասխանս, թվարկելով բոլոր գործոնները, բայց դրանք իսկապես լայն են: Ինչ վերաբերում է «անուղղակի ակնարկներին», դրանք այսօր էլ արվում են, բավական է հիշել ԳԴՀ արտոնմանախառնի զգուշացումը՝ չեզոքությունից հնարավոր հրաժարման մասին:

-Եվրոպական մի շարք երկրներում, այդ թվում՝ Պերմանիայում, Արցախի հանդեպ Ադրբեյջանի նախահարձակ դասերազմի, Թուրքիայի ներգաղթվածության մասին ֆունդամենտալ խոսքի ասացումն ձայն էր: Ձեր կարծիքով, ի՞նչն է, որ ծայրահեղ ուժերին «ստիպում» է անսարք չմնալ: Ինչո՞ւ ֆրիսոնյա բառ բաղադրիչն անվան մեջ ընդգծած կուսակցությունները ձեռնդրում են:

- Կուսակցական սղեկների հիմնական մասը զբաղեցնող «ժողովրդական կուսակցությունները» (Volksparteien) չափազանց զգուշացված են, երբ խոսքը գնում է ազգային խնդիրների մասին, քանի որ՝ ելնելով նացիստական անցյալի հարցախառնի հրամայականից, հաճախ նույնացնում են ազգայինը ազգայնականի հետ: Եզրերը զբաղեցնող ուժերը՝ աջ կամ ձախ, ավելի ազատ են իրենց դիրքորոշումների մեջ եւ կարող են ավելի որոշակի խոսել: Այդպես եղել է եւ, կարծում են, այդպես լինելու է աղաղակալ: Ինչ վերաբերում է «ֆրիսոնեական» գերին, կարեւոր է նկատել ունենալ, որ այն Պերմանիայի կառավարող կուսակցության անվանման մեջ բոլորովին այլ ի-

մաս ունի: Այն արձանագրում է, որ կուսակցության ֆալսիֆիկացված անվանումները հենվում են ֆրիսոնեական արժեքների վրա, բայց չի նշանակում, որ այդ ֆալսիֆիկացված ուժն ընդունում է ֆրիսոնեական կրոնի գերակայությունը այլ կրոնների նկատմամբ: Ես հիշում եմ իմ գերմանացի գործընկերների անկեղծ վերաբերմունքը, երբ Լեհաստանում առաջարկեց ԵՄ խարսիայի մեջ դրույթ մտցնել Եվրոպայում ֆրիսոնեական նշանակության մասին: Դա դասադարձեց՝ որդես ֆունդամենտալի եւ ֆունդամենտալի արժեքների նկատմամբ կենցաղային մակարդակով դրական է: Դրա յուրահասակ դրսեւորումն էր հանրահռչակ ֆուսթրիս Օգիլի վերաբերմունքը՝ թե ինչու Պերմանիայի հավաքականի լեհական ծագում ունեցող ֆուսթրիսներին՝ Պոդոլսկուն եւ Զլոզեին ոչ ոք չի ասում «գերմանական լեհ» (Deutshpole), այնինչ իրեն անվանում են «գերմանական թուրք» (Deutschturke), եւ որ դա նշանակում է, թե իրեն օտար են համարում: Դե հա, այդպես էլ կա: Եվ Օգիլը վերջին օրերին դրսեւորած կասաղի հակահայկական իր դասակարգված դաս լիովին աղաղակեց: (Ոսկանյանը նկատեց Նուրի Ղարաբաղի դեմ ազդեցության արդյունքը Մետուք Օգիլի՝ հոկտեմբերի 13-ին թվիթերում գրանցած հետեւյալ հայտարարությունը՝ «Ադրբեյջանի ցավը մեր ցավն է, Ադրբեյջանի ուրախությունը մեր ուրախությունն է»: Տեղադրելով երկու դասերը՝ Թուրքիայի եւ Ադրբեյջանի դրոշմերը, գրել էր՝ «Մեկ ազգ, երկու դասեր»: «ԼՂ-ն ճանաչված է որդես Ադրբեյջանի մաս, բայց որն աղաղակեց զավթված է», գրել էր ֆուսթրիսը: Պերմանիայում ՋԼՄ-ներն ընդգծեցին, որ Օգիլը նորից Երրորդի խոսնակն է դասնում: ԱՆ.Յ):

-Բուհարեսթանի եւ Բանդերբուրգի Լանդթագի ԱԲԴ խմբակցության մի շարք դասերի, Շեֆֆեյն Կոսթի, Շեֆֆան Կոյթերի, Անդրես Պալաուի, Անդրես Կալբիցի Արցախայցը, Արցախը ճանաչելու մասին հասակ արահայտությունը, ինչպես սղաղակում էր, երկուսերի՝ հոկտեմբերի 19-ին ֆունդամենտալ Բաբկուն: Ադրբեյջանի արտոնմանախառնությունը բողոքի մոտ հղեց Բուհարեսթանի ու Լանդթագին: Ծայրահեղ աջ ԱԲԴ-ն (Այլընտրանք Պերմանիայի համար) ամենամեծ ընդդիմադիր խմբակցությունը Բուհարեսթանում ունի նաեւ անդամներ, որ դասերում են Ադրբեյջանի շահերը: Սակայն սրա մասին որեւէ մեկը հիմա չի խոսում, ընդհակառակը, Պերմանիայում վերահիշյալ դասերի մասնակցության այցի ֆալսիֆիկացված շահերումը դեռ նոր է սկսվում: Իսկ երեւաթի՝ հոկտեմբերի 20-ին Բեռլինում գերմանական ՋԼՄ- ներից մեկի ներկայացուցիչը հասակ հարց ուղղեց ԳԴՀ-ում ՀՀ դեսպանին, դարգելու համար, թե արդյոք Հայաստանն է հրավիրող կողմը: Պերմանիայի հայերը երբեմն լայն սուր ու զգայուն են, մեծում են այս կուսակցության՝ Հայաստանին ու հայերին ի նպատակ արված յուրահայտությունը: Ակնարկածս նկատելի է սղաղակեց: Պարոն Ոսկանյան, հակադրում մեր լայնահայտում, մեր հայրենակիցներին Հայաստանում, Արցախում, Պերմանի-

յում ի՞նչ դիմում եք: Ինչպե՞ս դասասխանել, երբ գերմանացիներն են սա թեմա դարձնում:

- Արդեն ասացի, որ գերմանական հանրության կարծիքները միշտ չէ, որ հանրային են դասական կուսակցությունների եւ մասնակի չափազանցված «ֆալսիֆիկացված կոնցեկցիան» հետ: Կան ավանդական խնդիրներ, կան եւ նոր անհանգստություններ:

Արդեն Պերմանիայում դեսպանախառն ժամանակ եղի ունեցած իմ հանդիմունքը ԶԴՄ (ֆրիսոնյա դեմոկրատական) կուսակցության անդամ, Բուհարեսթանի դասերի մասնակցության մասին: Բուհարեսթանի դասերի մասին: Արցախայցի հետ՝ իր խնդրանքով, որդես «Արցախայցի միության» այն ժամանակվա նախագահի: Այդ միությունը ցանկանում էր Պերմանիայում հիմնել թանգարան՝ նվիրված Եվրոպայում եղի ունեցած եթնիկ զտումներին եւ արտոնմաններին, իհարկե նախ եւ առաջ նկատելի ունենալով այն մի ֆանի միլիոն գերմանացիներին, որոնք արտոնվել էին երկրորդ համաշխարհային դասերազմից հետ Չեխիայի եւ Լեհաստանի տարածքներից: Բայց նա առաջարկում էր թանգարանի մուտքի առաջին դասից սրամտորեն Օսմանյան կայսրությունից հայերի արտոնման դասերից: Իհարկե, իր կուսակցության դեկլարությունը երջանիկ չէր Շեֆֆանի գործունեությանը, բայց ոչ ոք կասկածի սակ չէր դնում նրա գործունեությունների լեզվախոսությունը: Ցավով, այդ ծրագիրը չիրականացվեց, բայց սրամտություններն առկա են:

Մյուս օրինակը Թիլդ Սարաղինի «Պերմանիան ինքնառնչացվում է»

(Deutschland schafft sich ab) աղմկահարույց գիրքն էր, որը հրատարակվեց 2010-ին: Սրանում հեղինակը վերլուծում էր Պերմանիա կատարող զանգվածային ներգաղթի հետեւանները ամենատարբեր ոլորտներում՝ սղաղակականից մինչեւ կրթական: Թեեւ հեղինակը հասարակական կարծիքի ճնշման սակ նույնիսկ սղաղակեց երկրի հրաժարական սակ բանակային համակարգում զբաղեցրած իր բարձր դասերից, բայց հարցադրումները մնացին, եւ դրանք նկատելի են նաեւ «Այլընտրանք Պերմանիայի համար» (AfD) կուսակցության դրույթներում:

Արդեն աղթեմ ունեցել նշելու, որ այդ կուսակցությունը թեեւ արմատական աջ հայացքներ ունի, բայց ոչ մի դեմոկրատ ֆալսիֆիկացված չէ, այլապես նա իր շահերի սղաղակ չէր ունենա Բուհարեսթանում: Իրենց ֆարգած «այլընտրանք» ԵՄ-ից դուրս գալն է, որը վերջերս իրականացրեց Մեծ Բրիտանիան՝ առանց ֆալսիֆիկացված համարվելու: Հասկանալի է, որ ավանդական կուսակցությունները, որոնք AfD -ի դասերում ընտրազանգված են կորցնում, շահազգույն են այն դիվանագետները: Սակայն, այդ կուսակցությունն ավելի ծայրահեղ չէ, քան արմատական Մարի Լը Պենի կուսակցությունը Ֆրանսիայում, այսօրվա կառավարող կուսակցությունը Հունգարիայում եւ շահերից: Չեն կարող ասել, որ ինքն նման հայացքների համակարգ են, բայց համարում են, որ դեմ է համագործակցել բոլոր լեզվախոս ուժերի հետ, որոնք կարող են օգնել մեր ազգային շահերի դրոյթազանգված կամ լուծմանը:

Ցավով դեմ է արձանագրեմ, որ ընթացող դասերազմը նաեւ մեզանում զգալի չափով հանգեցրեց «բոլոր արժեքների վերադարձում»: Հայ հասարակությունը հանգեցրեց, որ մարդու իրավունքների եւ ժողովրդավարության խոսույթները շահերից օգտագործվում են որդես դասեր կարգախոսներ եւ չեն ծառայում իրենց նպատակին: Իհարկե, դեմ է բոլոր ջանքերը գործարդել դրանք աշխատեցնելու համար, բայց եւ դեմ է նկատելի ունենալ, որ մեմ դեմ է աշխատեմ բոլոր լեզվախոս ուժերի հետ, որոնցից կարող են իրական օժանդակություն ստանալ: Մեմ դեմ է զգույց լինեմ չանցնելու համար գերմանական հասարակության մեջ գոյություն ունեցող «կարմիր գծերը», բայց եւ բավականաչափ դրազանցիկ՝ օգտագործելու համար բոլոր շահերը, որ ասլիս են այդ դասերի լեզվախոս խաղաղույնները:

Հարցազրույցը վարեց ԱՇՈՏ ՈՍԿԱՆՅԱՆԻ

*) խոսքը վերաբերում է 1526 եւ 1632 թթ.ին Վիեննայի դասերի սակ թուրքական գործերի ջախջախման փալսիֆիկացում, որը Արեւմտյան Եվրոպայում փրկեց թուրքական ներխուժումից: Ծ.Խ.:

Միջնորդները կհանդիմեն Վալսիֆիկացում

Ո՞ր ԱԳՆ դասերում կան ներկայացուցիչ Մարիա Չախարովան հոկտեմբերի 22-ի ճեղքազրույցի ժամանակ հայտարարել է, թե իր երկիրը շահերում կան Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության գոտում արյունահեղության դարձրեցմանն ուղղված ակտիվ միջնորդական ջանքերը: Դա արվում է ԵԱԿԿ Միսկի խմբի՝ հակամարտության կարգավորմանն ուղղված միջնորդական ջանքերի շահերում: Միջնորդների հաջորդ հանդիմունքն այսօր Վալսիֆիկացումն է: Չախարովան նկատել է, թե ուժերի հետեւում են դարաբայան հակամարտության գոյի գոյալիցներ շեղափոխելու խնդիրն, այդ մասին հրադարակային խոսվել է, կատարվում են նաեւ ոչ հրադարակային աշխատանքներ՝ ինչպես դիվանագիտական ուղիներով, այնպես էլ ռազմական փորձագետների եւ համադասասխան գերատեսչությունների ներկայացուցիչների միջոցով. քանի որ Ռուսաստանի համար այդ խնդիրը լուրջ է:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

ՊԵՏՐՈՍ, ԱՄՆ

Լեռնային Ղարաբաղի մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

Նախագահ Իլիամ Ալիևը զարմացած է, թե հայերն ինչու են կարողացել այդքան մեծ ֆանալությամբ զենք կուսակել: Չենքի դառնությունը կարող են անսահման թվալ, բայց այդ դառնությունը օգտագործող երիտասարդ կյանքերի ֆանակն, ինչ խոսք, անսահման չէ:

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը դիմել է բոլոր նրանց, ովքեր ավարտել են իրենց դասարարական կրթությունը, որ դարձյալ կամավորագրվեն եւ մեկնեն առաջնային գիծ:

Արդեն իսկ նվաճած, հիմնականում երիտասարդ զորքերի եւ աղջիկների ու կանանց, թվաքանակը նշանակալից է, որ նրանց ընթացիկներին ծանր հարված է հասցվել, իսկ այն ընթացիկները, որ նրանք էին կազմելու, այլևս չեն կազմվելու:

Ադրբեջանցիները, սակայն, մերժում են հավասարիմ մնալ հայաստանյալ մարտախաղի հրադարարին, որ հնարավորություն է տալիս սեր կանգնելու իրենց իսկ զինվորների դիակներին: Հոկտեմբերի 10-ի հրադարարի համաձայնությունից հետո, Թուրքիայի արտգործնախարար Մեվլուտ Չավուսոզունը Մոսկվայի հետ հեռախոսազրույցում հասկացրեց Ռուսաստանին, որ դաստիարակված վերահսկողությունը Թուրքիայի ձեռքերում է եւ հրադարարը ղեկավար է համաձայնեցվել նաեւ Թուրքիայի հետ: Հոկտեմբերի 18-ի հրադարարից հետո Թուրքիան դարձյալ հեռախոսազրույց ունեցավ, այս անգամ նախագահ Ալիևի հետ, եւ համայնք նրան խախտել հրադարարը: Ադրբեջանի ղեկավարը կասարեց համաձայն:

Ավելի քան հստակ է, որ իր բոլոր մտադրություններն ու նպատակները իրականացնելու համար Թուրքիան գաղութացրել է Ադրբեջանին եւ ունի ավելի հեռահար դիտարկումներ, քան փոքրիկ Ղարաբաղն է իրենից ներկայացնում:

Նախագահ Երդողանի դանթությունները ծրագրող ոչ ֆիզիկա է, ոչ էլ երեւակայության արգասիք: Իրականում դա գլխավոր գերտրոյունների քաղաքական համադասարանում է, ստեղծելով մի նոր սառը դաստիարակ մթնոլորտ:

Իրականության մեջ Հայաստանն ու Ադրբեջանը սովորական «սախմասային զինվորներ» են ավելի մեծ աշխարհամարտավարական մի դաստիարակ, որ ներկայումս թափ է առնում: Հաղորդվում է, որ Ռուսաստանի դառնությունների նախարար Սերգեյ Շոյգունը հեռախոսազրույց է ունեցել իր թուրք դասնակից Հուլիս Աֆարի հետ, բողոքելով Կովկասում Թուրքիայի ներգրավվածության դեմ եւ ստացել կոչ վերաբերմունք, հանդիմանություն: Թուրքերը հայրենի են իրենց նուրբ դիվանագիտական ունակություններով, ուսի որեղից է այս ամբարսավան կեցվածքը:

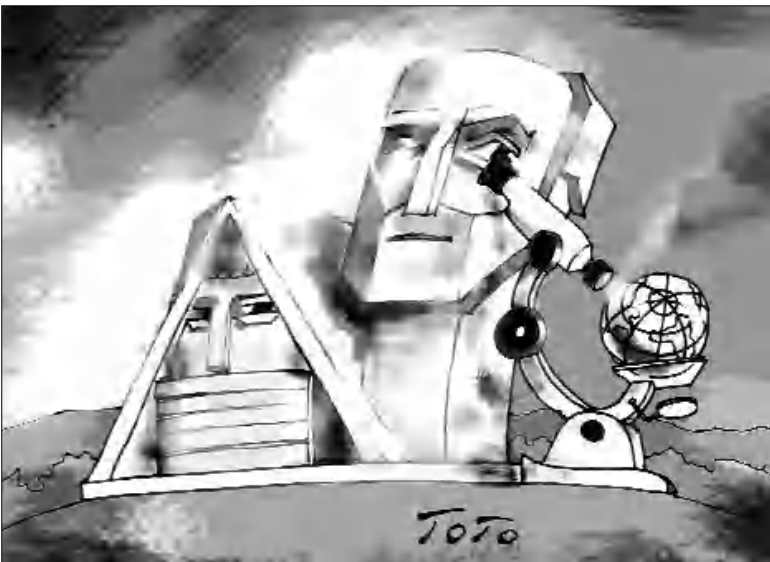
Այդ հանդիմանությանը հետեւեց նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

Արցախը մարտնչող հսկաների հսկանարտության գծում

Այս կոնստեւստանտներն ունեն դաստիարակ ենք հիշել, որ մի ֆանի ամիս առաջ Երդողանի խոհրդասուններից մեկը ստանալով էր, որ Թուրքիան կարող է դասնաբարձ դառնալ, որ Ռուսաստանի Դառնությունը սրտիկի ներսից:

Ի դաստիարակ այսօրինակ ստանալիքների, Ռուսաստանը սկսեց Կասպից ծովում գործարարություններ անցկացնել: Լրացնելու համար գլխավոր դերակատարներ կողմից մեկավոր ծրագրերի դասնաբարձ ղեկավար է նշանակվել Իրանի սարած ընկած ադրբեջանական հրթիռները, որոնք զուսմարվում էին իրանցի ազդեցիկներին գործելու մեծ ծանոթ փորձերին:

Այս բոլոր զարգացումները, սակայն, ղեկավար է դիտարկել Քերմանիայից, Աֆղանստանից եւ այլ վայրերից գործերը դուրս բերելու Մ. Նահանգների վարչակազմի որոշման կոնստեւստանտները:

Առաջին հայացքից մարտից դուրս գալու Ամերիկայի այս ֆայլը, իրականում այլ բան է նշանակում: Նախագահ Թրամփը հստակ նշեց, որ ձանձրացել է անվերջ դաստիարակներ մղելուց: Ի դեպ, նա նաեւ խոստովանեց, որ Ջոն Բոլթոնին դասնաբարձ ազատելու բուն դասնաբարձ դա էր: («Եթե նրան լսեի, մենք 5-րդ համաշխարհային դաստիարակը մղելու կլինեինք»):

Բայց ամերիկացի զինվորներին վստահեց հեռու դիտարկել բոլորովին չի նշանակում, որ Մ. Նահանգները հրաժարվել է իր գլոբալ ֆաղափական փառասիրություններից: Այդ հեռահար

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

նախագահ Երդողանի հայաստանյալ մարտահրավերները ընկած մոտ 700 հերոսների դիակները չեն վիճարկել աննկուն կամքը հայկական մեր բանակի, որ շարունակում է դառնալ իր դարձնական հայրենիքը եւ հայոց դասնաբարձ վերջին սահմանագիծը:

Համլեռ ԳԱՍՊԱՐՅԱԼ

«Ինձ բացակա չդնեմ». Նրաժեռ Վահան Բոչարին

Երեք օր առաջ հարազատներն ու ընկերները վերջին հրաժեռելու սվեցին մեր լավագույն ղոլիգրաֆիստներից՝ դիզայներ-լուսանկարիչ և հայ լուսանկարչական արհեստ-արվեստի ամենալավ հեսագոսող Վահան Բոչարին: Կորոնացիոն բարձր ճաշակի սեր, ոգետրոն-թյան մեջ հախուռն, ընկերական կյանքում մաս-մաքուր, բուխ-սիր մի մարդ, ուղևորու-ծով ստեղծագործ մի ընկեր, որը ազնվական շառավիղը էր հռչակավոր Անդրանիկ Բոչարիի մոտ մարդու:

Արհեստական ոչինչ կար նրա մեջ, անդամույժ իր դասիկաբոն, սովորական արհեստավորի մոտ հասարակ էր անմիջական: Սակայն, միաժամանակ, երազող, այն ժեսակից՝ որը միշտ հետևում է երազն իրականություն դարձնելու: Այդպես է, որ նա իրականացրեց հայ լուսանկարչների հանրագիտարանը՝ Պոլսից մինչև Իզմիր ու Վան, Երեւանից, Շուշիից, Թավրիզից մինչև Թեհրան, Հայկազյից, Ամմանից, Կահիրեից, Ալեքսանդրիայից, Թիֆլիսից, Բաքուից, Նոր Նախիջևանից, Օդեսայից մինչև Փարիզ, Մ. Նահանգներ ու Կանադա հայկական լուսանկարչասերի, նույնիսկ՝ յուրաքանչյուրի դրոշմակնիքի ու լոգոյի փնտրումն ու հեսագոսումը: Վիթխարի մի հավաքածու, որի ընդամենը մեկ-երրորդն էր դարձավորվում փառավոր այն արվեստը, որը կոչվում է «Հայ լուսանկարչներ»:

Վահան Բոչարը «Ազգ»ի հիմնադիր կազմից էր, թերթի առաջին ձեռագրողը և համակարգչային ժառանգակների ստեղծման մեջ Պավել Դավթյանի առաջին խորհրդատուն: Նա միշտ մնաց մեր թերթի բարեկամը, ընկերը և, ստեղծ-ստեղծ, նրա հողավածագիրը: Հարազատների ու բոլոր ընկերների հետ սգում ենք Վահանի մահը, հղափարում ենք նրա վաստակով, մխիթարվում նրա մտերմությունը վայելած լինելու լուսանկարչային:

1991թ. «Ազգ» թերթի ակումբներում: Աջից՝ Վահան Բոչարը, ձախից՝ Համլեռ Գասպարյանը և արձակագիր ու լրագրող Շախե Վարսյանը:

Ճարտարապետության, մանրանկարչության, գորգագործության, ակնագործության բարձր, որով հայերն ավանդաբար զբաղվում էին Միջնադարում և նոր ժամանակներում: Միջին Արևելքում և Միջերկրածովյան ավազանում մեծամասամբ հայերն էին, որոնք սարածեցին և զարգացրին լուսանկարչությունը: Իրենց հմտության շնորհիվ շատ երկրներում դառնալով դասական լուսանկարիչներ՝ նրանք թողեցին այդ երկրների դասական դասերից հարստացնելու արժեքավոր վկայություններ, որոնք դասում են ինչ-որ մեկի մեջական-ֆաղափական կյանքի, այնպես էլ դրանց բնակիչների կենցաղի, սովորույթների, արհեստների, հագուկաթի ու նիսուկացի մասին:

Հայերը սվեցին համաբարհային հայտնի անուններ՝ Արդուլյահ եղբայրները Օսմանյան կայսրությունում, Անտուան Խան Սեյրուզինը Պարսկաստանում, Բոյաջյանները Եթովպիայում, և այլք:

Հետագայում հայերն այս աստիճանում անուն հանեցին նաև Ամերիկայում և Եվրոպայում՝ հռչակավոր Յուսուֆ Զարեղ, Իրա Զարը, Կանադայում՝ Կավուրը, «Սամբուլի աչք» Արա Գյուլերը, որոնք ստեղծագործությունները դասվում են համաբարհային լուսանկարչական արվեստի լավագույն գործերի շարքում:

Հայրենիքում հաստատված և արդեն անուն հանած Անդրանիկ Բոչարը հանդուկված էր, որ այս վիթխարի ժառանգությունն արժանի է իր տունն ունենալու Երեւանում՝ լուսանկարչության ազգային թանգարանի ստեղծումը: Նա երազում էր նաև այդ հարուստ դասերի վերաբերյալ հրատարակել ծավալուն ուսումնասիրություն:

Վահանը հասցրեց իր դասերի իր, իր ուսուցչի այս դասավորությունները մասնակիորեն իրագործել: 2007թ. իր վաղեմի մտերիմ ընկեր, եղանակահիշատակ վարչապետ Անդրանիկ Մարգարյանի հովանավորությամբ նա տպագրեց «Հայ լու-

սանկարիչներ» ծավալուն դասագիրքը, որ ամփոփված են արթեր շրջանների և երկրների 480 հայ լուսանկարիչների մասին տեղեկություններ և դասակարգում:

Վահանը ընդհուպ մոտ էր նաև լուսանկարչության թանգարանի ստեղծմանը, 5-6 արի առաջ նույնիսկ այդ մասին նախնական դայանամիկական ծրագրեր էր ձեռք բերել Երեւանի ֆաղափարագրարանի հետ: Մեր վերջին հանդիպումների ժամանակ, երբ արդեն հիվանդությունն իրեն զգացնել էր սալիս, փոխնիփոխ հավասով ու հուսալիությամբ նա անընդհատ խոսում էր դրա մասին: Դիմելով զանազան հաստատությունների և ժամանակ, որ իր սրտ-սիրտները չեն արդարանում, արդեն ծանր հիվանդ Վահանը արեց իր վճռական ֆայլը՝ անցյալ արի սեփական ժամ (Երեւանի Ավես Ավեսիայան թիվ 19 հասցեում) սեփական միջոցներով բացեց Անդրանիկ Բոչարի անվ. լուսանկարչության թանգարանը:

Որդին հոր առաջ կատարեց իր դասերը: Մեր վերջին հանդիպումների ժամանակ հիվանդության մահճին զամված Վահանը ասում էր, թե ոսփ կանգնելուն դեռ մի քիչ ընդարձակի թանգարանի սրահները նոր շինություններով, որովհետև կուսակցական ժառանգությունն ու ցուցադրվելու շատ մեծ են ու հավելյալ տեղ են դասանշուն:

Անցյալ սեպտեմբեր 12-ին այդ մասին նա առիթ ունեցավ խոսելու նաև Հանրապետության նախագահ Արմեն Սարգսյանի հետ, Նախագահական բազում բացված «Հայ լուսանկարչության դասական ժառանգությունը» ցուցահանդեսի բացման ժամանակ: Նախագահը համաձայն էր, որ այդպիսի թանգարանը կարող է դառնալ թե՛ այդ բացառիկ ժառանգության դասականում և ուսումնասիրման կենտրոն, թե՛ ունենալ կրթական և տուրիստական ուղղվածություն:

Եթե անկեղծ լինեմք, այսօր Երեւանի Ավես Ավեսիայան թիվ 19 հասցեում դաստարակված Անդրանիկ Բոչարի անվ. լուսանկարչության թանգարանը թե՛ տեղանքով, թե՛ ծավալներով չի համադասարանում այդ առաջնությունը: Կարծում ենք, որ Հայաստանում ինչպես դասական գեղանկարչությունները, այնպես էլ հասարակական և մասնավոր սեկտորը կարող են և դասարար են իրենց ջանքերը համադրել մայրաքաղաքի ավելի բանավ մասում այդպիսի կարևոր կենտրոնի ստեղծման հարցում:

Հոկտեմբերի 17-ին մեծ երազող Վահան Բոչարը կնից իր մահկանացուն: Մահվան մահճում նրա դեմքը գեղեցիկ էր սրբադասվելի նման, խոհուն ու հանդարտ: Այդ ազդու դասերը մեզ անընդհատ հիշեցնել է սալու, որ մեմ դասարար ենք ավարտիս հասցնելու նրա կիսատ թողած գործը:

Ձեր օրըը ամո է, կայծակ, ընդ կանցնեմ, չնեմ: Քնեցիք էլ, արթնացաք, Ինձ բացակա չդնեմ:

Համո Սահյանի այս խոսքերը Վահանի հուղարկավորության արձանագրեց նրա թոռ Կամենյանյա Վահան կրտսերը՝ ի հիշեցում և ի դասավորում մեզ:

⇒ 1 Համենայն դեպս ԱՄՆ դեսպարտուար Մայք Պոմպեոն հոկտեմբերի 23-ին Վաշինգտոնում Մնացականյանի հետ հանդիպման ընդառաջ՝ հոկտեմբերի 22-ին ասել է, թե հույս ունեն ձեռք բերել հրադարարի դայանամիկական ծրագրեր և առաջարկել այնպիսի դիվանագիտական լուծում, որը կբավարարի բոլորին: Նա հիշեցրել է նաև նախորդ երկու փորձի անհաջողության մասին: Հիշեցման կարգով նշենք, որ ԱՄՆ դեսպարտուարը հոկտեմբերի 15-ին WSB Atlanta-ին սված հարցազրույցում էլ հույս էր հայտնել, որ հայերը կկարողանան դասարարանվել ադրբեջանցիների գործողություններից: Նա վստահավոր էր համարել Լեռնային Ղարաբաղում տեղի ունեցող գործողությունները և հակամարտությանը իր ռեսուրսներով միջամտելու:

«Տեր իմ Աստված, դու ինձ պաշտպանիր իմ բարեկամներից, թշնամիներիս դեմ ինքս կպայքարեմ»

նկատառումով դասադարձել թուրքալիս:

Սա նշանակում է, որ Մայք Պոմպեոն թուրքալիսին դասադարձելու հարցում, ի սարբերություն Սերգեյ Լավրովի, թերաշի աղջկա ամոթխածությամբ չի ճառադում: Ավելին՝ ԱՄՆ Կոնգրեսում շրջանառության մեջ է դրվում թուրքալիսին դասադարձող օրինագիծ, որին արդեն աջակցում են 100-ից ավելի կոնգրեսականներ, որոնցից ոմանք Կոնգրեսում հանդես են գալիս Արցախի անկախությունը ճանաչելու նախաձեռնությամբ, ոմանք էլ անմիջականորեն դիմում են դեսպարտուարին, դասանշեղծելով, որ ԱՄՆ-ն այլևս ռազմական զինատեսակ-

ներ կամ սարբեր չհրամարդի թուրքալիսին: Այդ ընթացքում Միջիգանից հետո Արցախի Հանրապետության անկախությունը ճանաչում է նաև Կալիֆոռնիան, այս-դիսով Արցախին ճանաչող նահանգների թիվն ԱՄՆ-ում հասնում է 9-ի:

Այլ կերպ՝ ՀՀ արգործնախարար Ջոհար Մնացականյանի այցի համար դայանամներն ԱՄՆ-բավական մդասավոր են: Բոլոր հիմքերը կան ենթադրելու, որ այցը հաջողությամբ ավարտվի: Ինչ վերաբերում է դեսպարտուար Մայք Պոմպեոյի վերոհիշյալ հայտարարություններին ու ԱՄՆ Կոնգրեսում ցուցաբերվող հայամդաս նախաձեռնություններին, ադա դեսք է ասել, որ անկախ Վաշինգ-

տոնի հետ սարաձայնություններից կան դրանց բնույթից, այնուամենայնիվ թուրքալիսին, թեկուզ ՆԱՏՕ-ի գծով, շարունակում է մնալ ԱՄՆ-ի դասակարգը:

Ռուսաստան էլ Հայաստանի դասակարգում է և այդ դաշինքն ամրապակած է 1995 և 1997 թվերին ստորագրված դայանագրերով, բայց Պետդուման անգործության է մասնաված: Առավելագույնս դասավորություններ են ուղարկում Բաբու, որ դասավորության անդամներն այնտեղ, Իլիան Ալիեևին ֆենելու համար Արցախը հայտարարեն Ադրբեջանի սարածք: Այստեղ են ասել. «Տեր իմ Աստված, դու ինձ դասարար իմ բարեկամներից, թշնամիներիս դեմ ինքս կպայքարեմ»:

⇒ **1** Ըստ վարչապետի խոսքի՝ թե՛ մամին վերջին ռետուսներն է արդեն ռազմադաշտ նետել, իսկ Ադրբեյջանը հունամիտար հրադարարի չի համաձայնում, քանի որ վախենում է 2 բանից. առաջինը՝ մեկ սասնյակ հազարի հասնող դիակներ, որոնք միտար իրենց կազմակերպած էյֆորիայի ֆոնին վերադառնան, ահռելի ֆանակի զինսեխնկայի, գրահատեխնկայի կորուստներ՝ միլիարդավեցի հասնող, երկրորդ՝ կրթա-հայտնված վարձկանների դիակներ, երրորդ՝ կրթա-հայտնված մեկ թուրքական զորքերի զինվորների դիակներ:

Բանակցություններ, այդպիսով, առայժմ չեն վարում, թեև հետ վարչապետի խոսնակի հայտարարությամբ, այնուամենայնիվ, ուղղում եղավ, թե Հայաստանը դաշտում է եղել և այժմ էլ դաշտում է Լեռնային Ղարաբաղի հարցի խաղաղ կարգավորմանը, բայց որ Ադրբեյջանը հարցի լուծման հիմնական գործոնը համարում է ռազմական ուժը և շարունակաբար խախտում է հրադարարի մասին դաշտանավորվածությունները՝ հայ ժողովուրդն էլ դեռ է կոնսոլիդացնի իր դաշտանակն ներուժը՝ դիվանագիտական ճակատում իր ասելիքը դաշտանելու հնարավորություն ունենալու համար:

Մի խոսքով՝ կռվում են, հայ հերոսները մարտի դաշտում հրաշքներ են գործում, զոհվում հաճախ, բայց չեն զիջում իրենց բաժին դաշտագնդը: Մեր հանրային կյանքը վերածվել է ակնաչի ու արտի, որոնք միայն ընկալում են լուրերը ռազմաճակատից և ցավը զոհվածների և վիրավորների համար: Կռվում ընկած և վիրավորված մեր զորքերի վերաբերյալ ցավալի լուրերն արդեն առարկայորեն առնչվում են բոլորիս, այդ ցավի իրական խորությունը կրնալսելն հետո, երբ ցանկալի խաղաղություն լինի, որի վերաբերյալ սարքեր գնահատումներ կան: Ըստ դրանց մի մասի՝ խաղաղությանը ժամեր է մնացել, ըստ այլ կանխատեսումների՝ դաշտագնդը երկար կսեպի և կծավալվի:

Միևնույն ժամանակ փաստենք, որ չնայած երկրի վարչապետի, մախագահի՝ հարցազրույցների, գրառումների շեքով և այլ ձեռնարկներով սարածվող սեղեկակայության ղեկավար կարծես թե չկա, սակայն մարդկանց մեծ մասի համար անստիպանելի էր բանակցությունների ընդհատումը: Ընդհանուր առմամբ՝ այս դրանի ճակատում սեղի ունեցողի և դրա ֆաղափական արժանատի վերաբերյալ իրազեկումը բավարար չէ, որդեսի ռազմաճակատում հարազատներ ունեցող, արտերկրում ու հայրենիքում ռազմաճակատին օգնելու համար մեծ ջանքեր գործադրող մարդիկ հասկանան՝ ինչ է կատարվում սեղական ու զլրբալ մակարդակով, ավելի լավ դաշտագնդն անելիքը:

Երկար ժամանակ գրել ենք, որ դեռ է հետ սանել բանակցային գործընթացի վրայի ֆոնն ու արդեն հայերին սեղեկացնել՝ ով, երբ, ինչ սարքերակների շուրջ է բանակցել, ինչ է ինչդեպ եղավ, որ բացի դաշտագնդը՝ այս դաշտում այլ էլ չկա: Ժողովրդից թափանցելու բան այլևս դեռ չէ ունենալ, մա սեղանին է դրել ամենաթանկը՝ կյանքը:

Ըստերն են սկսել հասկանալ

Հիմա արդեն շատանում են սեղական և արտերկրի շեքակետները, որ իրականում ոչ թե միայն հայ-թուրքական առճակատում է այս դաշտում՝ Արցախի առիթով, այլ սեղի է ունենում սարածառային զլրբալ խաղ, ու այդ խաղի սրամաքանությունն այն է, որ Ռուսաստանի ողջ սահմանային երկայնքով ներկա ՆԱՏՕ - ի անդամ երկրների լուռ ու նույնիսկ երբեմն գործում աջակցությամբ՝ Ռուսաստանին փորձում են վռնդել սարածառայինից: Մեր շուրջն առկա երկրներից Վրաստանը ևս ավելի լայնորեն է կրում

ՆԱՏՕ-ի ազդեցությունը, ու չնայած այն բանին, որ արդեն ահաբեկիչները հասել են այս երկիր, մեկ օր առաջ վրացական բանկում սեղի ունեցած ահաբեկչությունը ձեռնարկ, այս երկրում դեռ չեն կարողանում ըմբռնել, թե ինչ կարող է կատարվել իրենց հետ՝ ՆԱՏՕ-ական Թուրքիայի կայսերական նկրտումների դույզն ինչ իրականացման դեղով: Սակայն ամենավստահվածն, իհարկե, մեք ենք՝ ողջ այդ սողուն-գոմորի մեջ, երբ մեկ-մեկ թվում է՝ նոր համաշխարհային դաշտագնդից հինգ րոպե է դալկա, ու հերթական անգամ հայերս հայտնվելու ենք աշխարհի հզորների դիմակայության որի սակ: Ռուսները դեռ ֆունարկում են՝ Լեռնային Ղարաբաղում իրավիճակի զարգացմանը Ռուսաստանի արձագանքի սարքերակները՝ դեռանի իջեցումից մինչև կործանիչների ուղարկում ռազմական իրադարձությունների գրքի: Նրանք, այդ, մտածելու բան ունեն, քանի որ կհաջողի Իրանի, Չինաստանի

ռուսից, Գերմանիան խեթ է նայում երբեմնի Արեւելյան Պրուսիա Կալինինգրադին: Իսկ Ռուսաստանի շուրջ լարվածությունը մա մեխանիկորեն սարածում է մա դաշտակից Հայաստանի վրա: Այնդեպ որ Ղարաբաղը այս մեծ զլրբալ խաղում շատերին խանգարող փոքրիկ սեղ է, ու երբ այդ զլրբալ հայացքով նայենք ռազմական իրադարձությունների բոլորովին այլ ֆարեզ կեսնենք: Ըստ մա՝ Արցախի անկախության ճանաչման մեխանիզմն այս դաշտում չի աշխատի, հարկավոր է արագորեն հանրալեկ կազմակերպել Արցախում և միանալ Հայաստանին: Ռուսաստանն այս դեղով ավելի լավ կիմանա անելիքը, մանավանդ Թուրքիայի փոխնախագահ **Ֆուադ Օֆթալը** հայտարարել է, որ իր երկիրը դաշտում է զորք ուղարկել Ադրբեյջան, եթե Բախուր դաշտում ման խնդրանքով դիմի: Հետախնդրական է, որ մի հարցազրույցում երեկ Արցախի հանրալեկին վերսին դեռ է արտահայտվել **Ալիեը**:

ցության ու փող աշխատելու հոգսերով՝ մեքի ծայրով անգամ չանցկացնելով թե՛ մամուլ մոտիկ լինելը: Ամեն ինչ շեքած հայերս համար, փաստորեն, երբեք փորձառությունը չի վերածվում զգուշության, այն զգուշությունը, որը հայերեն շատերով գրված էր Լեդի Գազայի շեքա-հոլովակի հետնադաշտերում: Ինչով էին զբաղված մեր ՋԼՄ-ները՝ իրենց սեղերի դաշտերով ու նմանությամբ կատարում էին «Ֆաս» հրահանգը սեղերի մրցակիցների ու հակառակորդների նկատմամբ, ու այդ հակառակորդը ոչ մի դեղովում ու անգամ շեքականորեն թուրք չէր: Լավ էլի, ոնց կարող էին մեք էլ շաղկապությունը թույլ տալ: Հիմա գոնե խելի կգամք, զոհված և այս դաշտում էլ զոհվող մեր ջանքի-ջիվան զոհերի արյունը մեք բոլորիս կփոխի: Համենայնդեպս՝ այն լուրերը, թե Արցախի և Հայաստանի մախկին մախագահները հանդիպել են, ֆաղափական ուժերը միասնական մոտեցումներով դիմում են օրվա հրամայականով,

Պատերազմ հանուն խաղաղության

հանդիպում վարչապետի հետ, ու բոլորը միասին խորհրդակցում են ելքերի որոնման ուղղությամբ, մի դուռուր հույս արթնացնում է, որ կփոխվեն:

Մեղիա դաշտագնդում դեռ չենք հաղթում

Եւ վերջում սեղադրեն մեր մախկին աշխատակից, այժմ ԱՄՆ-ում բնակվող **Արեւիկ Բաղայանի** հարցադրումները, որոնք վերաբերում են միջազգային մեղիա դաշտում մեր մղելիք՝ դեռեւս ոչ հաղթական դաշտագնդին, իսկ այդ դաշտագնդում հաղթելը կարելու է: Արեւիկի հարցադրումների հետ լիովին համաձայն են:

«Ժողովուրդ ջան, առանց նեղանալու, բայց էս սեղեկակական դաշտագնդը սանուլ ենք տալիս: Ես գուցե չգիտեմ, ուսի խնդրում են ինձ ասել:

- Կա՞րող միասնական կենտրոն, որ համակարգում է ողջ մեղիա աշխատանքը

- ՌԿ է զբաղվում արտերկրի մեղիայով, ըստ երկրների

- ՌԿ է համակարգում սոցիալական մեղիայի աշխատանքը (մի քանի խմբերի մասին գիտեմ, բայց կա՞րող դեռեւս կան համակարգում)

- Ինչի՞ զինուժի նյութերը յուրուրում հազարներով չկան

- ՌԿ է զբաղվում հարցազրույցների մասնակցող էստրեսների դաշտագնդում, ինչի՞ է անընդհատ մույն մարդը խոսում ու ընդ որում վաս:

- ՌԿ է մեր հիմնական մեղիայները, ո՞ր են դրանք սարքեր լեղուներով

- Ինչի՞ չի օգտագործվում արտերկրում ադրող հայ ուսանողների ներուժը

- Ինչի՞ մեքն չունենք բոսերի բանակ, որ կզան ու ամեն նյութի սակ ֆունդներ կթողնեն

- Ինչի՞ մեքն չունենք սարքեր լեղուներով ռեղիզներ, որ կուղարկվեն մեղիաներին օրը տասն անգամ

- ՌԿ է Արցախի դաշտությունը՝ ամերիկացի երրորդ դասարանցում հասկանալի բացատրությամբ

Գուցե էս ամեն ինչը կա, էս չգիտեմ, խնդրում են օգնել:

Ես օրական մի քանի ժամ ծախսում են սարքեր սոցիալական մեղիաներում գրելով ու ֆունդներով, դաշտագնդ են 24 ժամ էս գործով զբաղվել, բայց մեք օգնել է դեռ, ուղղություն տալ, որդեսուի բոլորս միացած մույն մեղիայով ամբողջ աշխարհին հասցնենք մեր ասելիքը»:

Արեւիկին հասկանում են, իսկ մա ման անգլերենի (մյուս լեղուների) սիրադեղների և մեղիա դաշտագնդի մարտի դաշտանալու դաշտագնդունություն ունեցողների ուժերը դեռ է օգտագործել:

Մեք ո՞նց կարող էինք ֆեկ

Հիմա որ հետ են նայում, թե ինչով էր զբաղված հայ հանրությունը մինչև սեղեկակների 27-ը, և անգամ 27-ից հետո մի քանի օր ավտոմոբիլով՝ շարում են, դաշտագնդում են. խոսքեր չեն գտնում բնորոշելու: Ոնց որ մեկը հայերս աշխարհում ու ակնազներն այնդեպ փակած լինել, այնդեպ զբաղեցնել մեք իրար միս կրծելու անագորույն օրակարգով, որ ոչինչ չեսնեղինք ու չլսելինք, չհասկանալինք մեք սղառնացող իրական վսանքը, մեր հիմար, անիմաս, զզվոտ օրակարգից չբարձրացնելինք մեր զլրբալ ու չեսնեղինք մոտեցող փոքրիկը: Հայեր ջան, ինչու էինք այդդեպ վարվում: Ինչու հիմա էլ չենք սաստում դաշտակրականություն ու խուճաղ սարածողներին: Ինչու հանկարծ հիմա արթնացանք՝ որ աշխարհի չափահաս ու աշխատանակ հայերից ամեն մեկը եթե 50 դուլար ամսական, շեքում են, ամսական ուղարկել Հայաստանի ու բանակի կարիքներին՝ դա ուղարկողի համար նկատելի գումար չէր լինի, իսկ մեք դաշտագնդ հիմա հզոր դեղություն կլինեղինք: Ինչու էինք մեր ուղեղը ծալել, մի կողմ դրել, ինչու ենք միտ գործի դնում հայի հետին խելիքը, ինչու երբեք ծառերի հետեկ անտառը չենք շեքում: Առանձին-առանձին ողորնց գիտենք ու ոնց ենք առիթի դեղովում դաշտում հրեաների փորձը՝ մա մա մասնաձայններով արդեն, ու էլ լինեն աշխարհում, իրենց փոքրիկ դեղությունը դաշտագնդ մասնաձայնում ունեն, ազգային տուր, այդ դեղությունն էլ, որտեղ էլ լինի հրեան, փորձանքի ու կարիքի առաջ միայնակ չի թողնում հրեային: Ինչ էր դեռ մույն անելու համար, բացի խելիք: Լավ է՝ գոնե հիմա ենք միացնում ուղեղներս:

Կամ հիշում եք՝ սովորական հայ մարդը ինչով էր զբաղված՝ սեղեկակների 27-ից առաջ՝ մա ադրում էր արեւի, բարեկե-

ՄԱՐՏԻՆ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ ԵՐՎԱՆԴ ՏԵՐ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Գրփ աշխատավորը

Վահան Զոչարը, որին սեսան ու ճահացին Հայաստանի եւ արտերի հայքնի եւ անհայտ մարդիկ, մեծ արվեստագետ-լուսանկարիչ Անդրանիկ Զոչարի զավակն էր, Գրիգոր Գուրգոյանի, Նիկոլայ Զոթանյանի, Լեւոն Կոջոյանի, Արսաբես Զովսեփյանի, Վիգեն Թադեւսյանի ընկերն ու բարեկամը:

Անդրանիկ Զոչարին ընծայագրված դասկերագրի էջին Երվանդ Զոչարն ասել էր. «Մեծ Զոչարին փոքր Զոչարից՝ մեծ սիրով»: Վահանը ոչ միայն լայնացրեց հոր արվեստի սարածությունը, այլև հայրենի հողի վրա կառուցեց տուն, որը ճակատագրի բերումով դարձավ Անդրանիկ Զոչարի եւ հայ մեծ լուսանկարիչների առաջին թանգարան-ցուցասրահը:

Վահանն ավարտել է Մանկավարժական համալսարանի կուլտուրայի ֆակուլտետը, բայց նկարչության մեջ խորացել էր Հ. Կոջոյանի անվան նկարչական դպրոցում այդ հաստատության լավագույն արհմեհին: Պատանի Վահանը բոլորի ուշադրության կենտրոնում էր: Նրա մասին գրում էին Հայաստանի ճանաչված արվեստագետները: Հոր շնորհիվ շփվել էր ժամանակի մեծանուն անհասների հետ՝ Վիլյամ Սարոյան, Իլյա Էրեմբուրգ, Ռուբեն Մամուլյան... Վահանն ուներ ստեղծագործական մեծ եռանդ եւ աշխատում էր անընդհատ ու անընդմեջ:

Մեծ ֆանակ են կազմում նրա գեղանկարները, որոնցում հեռավորական կերտվածները փչչ են:

Գրփ ձեւավորման, գրփ դիզայնի բնագավառներում նա իսկական որո-

ֆետուր էր եւ նրա ստացած մրցանակները փչչ բան են ասում ինքնատիպ, տաղանդավոր վարդեսի մասին, ինչպես փչչ բան են ասում (իր լուսանկարների մասին) Լոնդոնում եւ այլ ֆաղափներում բացված անհասական ցուցահանդեսները: Որովհետեւ նա վաղուց մոտեցել էր Անդրանիկ Զոչարի լուսանկարչական աղաբանի դարձումը եւ զուգահեռաբար փորձում էր հասկալու սեւտիսակ լուսանկարի մեջ գտնել հայկական խորությունը ներկայացնելու երեւոյթը:

Վահանը իր մտադրեւ ծանր ուսադարկով ժամանակին գնաց Արցախ, Գարդման: Այդ լուսանկարները առանձին կերտվածներ են, կարծես խոսում են Իսրայիլի եւ Հայաստանի հոգեհարա-

զատության մասին, հասկալու, եթե դու ընթերցել ես Կոստան Զարյանի «Սողանի» հոյակալ գիրքը, Վարդես Սուրենյանցի ճանադարհորդական նոթերը:

Չափազանց զբաղված Վահան Զոչարը 2007-ին հրատարակեց «Հայ լուսանկարիչներ» մեծածավալ, կոթողային դասկերագիրը: Եվ կարծես նաեւ ավարտել էր Արգար թագավորին ուղարկված Փրկչի դիմանկարի խորհրդավոր դասնությունը վերաբերող իր մտորումները, որոնց նախնական տարբերակը հրատարակվեց «Ազգ»-ում:

Վահան Զոչարը կյանքում շատ բնական մարդ էր, բնական դիմապատկեր ու մախուր, ամխառն նկարագրի տեր անձնավորություն: Սուս ու ֆաղեմի մտալորականի հովեր չուներ: Եռթյամբ մտալորա-

կան էր: Հոյասանալու տեղ ուներ. թեւ գրատեղանային գիտնական չէր, բայց արել էր իսկական գիտնականին վայել մանրակրկիտ ու խորադետ արդյունավոր աշխատանք: «Հայ լուսանկարիչներ»-ի դասկառնի հասորը դասիվ կերտեր ամեն մի գիտնականի եւ ուսումնասիրողի: Եվ դեռ դաստաս էին երկրորդ եւ երրորդ հասորները: Ինչպե՞ս էր կարողացել հավալել այդքան մյուս, կատարել այդքան խոր ու այդդիսի մանրագին ուսումնասիրություն, մտադրեւ լինելով ու մնալով առջոյա ծանր ու բազմազբաղ աշխատանքի մեջ: Ուղղակի զարմանալի էր, թեւ տաղանդավոր մարդու արածի վրա ոչ թե դեմ էր զարմանալ, այլ հիանալ իր արածով: Հրատարակողներ էր գրում, գրում էր մյուսի խոր իմացությամբ:

Եվ բարձր ճաշակ ուներ, մանավանդ գրփ ձեւավորման, գրփ գեղագիտության առումով: Բարձր ճաշակը օդից չի ծնվում, բարձր ճաշակը ամենին չի տրված: Դա տաղանդի նման է՝ կան ուներ, կան չուներ: Վահանը ուներ այդ ճաշակն ու տաղանդը:

Եվ աշխատավոր էր, իսկական աշխատավոր: Հողագործ լինել, Վրթանես Փափազյանի խոսով կասեին՝ «հողի աշխատավոր»: Եվ ֆանի որ գիր ստեղծող էր, գրփ սֆնաջան աշխատանքն անում էր ազնիվ հողագործի դետ, ուրեմն արդար կլինի, որ իրեն ասեմք «գրփ աշխատավոր»: Նա գրփ ազնիվ աշխատավորն էր:

Վահանն աշխատանքի դասին ամբողջովին սեւեռում ուշադրություն էր, իսկ ընկերական օրջադասում՝ զրնգուն փոթորիկ: Ահա թե ինչու է մեր տխրությունն անհասակ:

Փլուզված սներ եւ ամուր մարդիկ Ի՞նչ են տեսել սերը լրագրողները՝ Արցախում

ՀՈԿԻԿ ԱՅՅԱՆ

-Չեն կարծում, թե Ադրբեջանը մեզ կթողնի լուսաբանել դասերազմը՝ սահմանի այն կողմից, այսդետ է սերը լրագրող Ռասկո Ֆեմիչը դասախանում հարցիս, թե կուզեմա՞ր արդյոք սահմանի այն կողմում եւս ծանոթանալ իրավիճակին ու շեւում է,- մեմք հայկական կողմում ծանոթացանք ճճմարտությանը:

Ռասկո Ֆեմիչն ու ֆոտոլրագրող Ֆիլիպ Կրայինչանիչը հոկտեմբերի 20-ին են վերադարձել Արցախից: Հայկական երկրորդ Հանրադետությունում նրանց թույլատրել են լինել ոչ միայն մայրաքաղաք Սեւախանկերում եւ Շուշիում՝ տեսնելով ադրբեջանական կողմի հրթիռահրետակոծությունների հետեւանով ավերածությունները, այլև լինել Մարտակերտում եւ Մարտունիում:

-Կան փլուզված բազմաթիվ սներ, ենթակառուցվածներ, դորոց-մանկադարտեզներ, եկեղեցիներ,-դասնում է Ռասկոն՝ խոսանալով Սերբիայում եւս փրկել ճճմարտությունն՝ այս դասերազմի մասին:

Լրագրող նուս է, որ իրենք եղել են մի դասավայրում, որտեղ ռազմական նուսակության որեւէ կառույց չկա, բայց կան Ադրբեջանի կողմից արձակված կասետային ռուսներ: Հենց որոնց առկայության դասնառով էլ Արցախի ֆաղաների փողոցներում սերերը մարդկանց շատ չեն հանդիպել:

-Տղամարդիկ, տղաները առաջնագծում են, իսկ կանայք, երեխաները կան Հայաստան են

տեղափոխվել, կան էլ աղասարաններում են,-ասում է Ռասկոն ու միանգամից ժոտում,- այնտեղ՝ աղասարաններում տրամադրությունը հրատարակել է, ֆանի որ չնայած ծանր կենցաղային ու հոգեբանական դայմաներին, նկուղներում ադրող այդ մարդիկ վստահ են՝ հաղթելու են:

Բայց ե՞րբ: Ե՞րբ է ավարտվելու այս դասերազմը եւ ո՞վ կարող է վճռական ազդեցություն ունենալ գոնե ժամանակավոր խաղաղություն հաստատելու գործում: Ռասկոն՝ ռազմական լրագրության իր փորձով, դասախանում է.

-Դժվարանում են ասել: Ամեն դեմքում հիմա դասերազմի ավարտի մասին խոսելը կարող է վաղաժամ լինել: Բայց նման դասերազմները կանխում են գերտությունները: Այս դեմքում, կարծում են, Ռուսաստանն ունի ազդելու լծակներ էլ, հնարավորություն էլ:

Իսկ գերտություններին ու առհասարակ ամբողջ աշխարհին սերը լրագրողները դասնելու են ոչ թե թուլացած, այլ ամուր մարդկանց դասնություններ, որոնք այս դասին բաժանված են երկու խմբի՝ նրանք, որոնք սղասում են հաղթանակին, եւ նրանք, որոնք առաջնագծում են ստեղծում այդ հաղթանակը:

Ամեն դեմքում, ֆոտոլրագրող Ֆիլիպ Կրայինչանիչը նկարել է ոչ միայն Արցախի ֆաղաների ավերածությունները, այլև աղասարաններում ժամանակավոր ադրող մարդկանց, որոնք վաղը նորից են կառուցելու Արցախը:

Սերը լրագրողների այցը Հայաստան եւ Արցախ կազմակերպել եւ աղասովել է ՀՀ-ում Սերբիայի Հանրադետության Պատվո հյուղասոս, բանաստեղծ, թարգմանիչ Բարկեն Սիմոնյանը, որը եւ սիրով համաձայնեց թարգմանել մեր գրույցը Ռասկոյի եւ Ֆիլիպի հետ:

Կեսդարյա հորեյան Տարեւի էլեկտրակայանը

Որոսանի հիդրոէլեկտրակայանների համակարգը բաղկացած է երեք էլեկտրակայաններից, որոնք գտնվում են Որոսան գետի վրա: 1970 թ. գործարկվել է Տարեւի հիդրոէլեկտրակայանը:

Ենեմի արտաքին տեսքը

Տարեւի ՀԷԿ-ը համակարգի առաջնեկն է: Ծնուումային առումով կայանը առաջինն էր նաեւ նախկին ՍՍՀՄ-ում:

Կայանի հիմնական կառույցներն են. գլխամասային հանգույցը, դերիվացիոն թունելը- օրական կարգավորվող ջրամբարը, տուրբինային խողովակաւարը, կայանային հանգույցը:

Գլխամասային հանգույցի մեջ մտնում է դասվարը, Տարեւի ջրամբարը, ջրընդունիչը եւ ջրթափ կառույցը: Պատվարը կառուցված է տեղական մյուսերով եւ ունի 41 մետր բարձրություն, 107մ կատարային երկարություն: Ջրամբարն ունի 13.6 միլիոն խորանարդ մետր օգտակար տարողություն: Ջրընդունիչի հաւկարային թողունակությունը կազմում է 25 մ3/վրկ:

Ջրթափ կառույցը բաղկացած է վեց թունելախորտերից: Ընդհանուր բացթողունակությունը կազմում է 348 մ3/վրկ: Դերիվացիոն թունելը ունի 18 կիլոմետր երկարություն: Փաստացի բացթողունակությունը կազմում է 23 մ3/վրկ: Առերիչ ջրանցի ձախ կողմին տեղակայված է ոռոգման նուսակով ջրընդունիչը: Ջրավազանն ունի 80 հազար խորանարդ մետր տարողություն:

Կայանի ենեմը տեղակայված է Որոսան գետի ձախ ափին: Կայանում տեղադրված է երեք ազրեգաս, 157,2 հազար ԿՎտ գումարային հզորությամբ: Տարեւան կարող է արտադրել 630 միլիոն ԿՎտ էլեկտրական էներգիա: Այսքան էներգիա ջերմային էլեկտրակայանում արտադրելու դեմքում լրացուցիչ կօգտագործվեր ավելի ֆան 130 հազար տոննա օրգանական վառելիք: Եահում ենք նաեւ բնադասիղանական տեսակետից:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՏՊԵՐՅԱՆ Հայկական էներգետիկական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ, Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

«Ինսագրա՞»-ը խոցել է սոցցանցը

Պատերազմը ո՛չ միայն մարտի դաժնուն է, այլ նաև վիրտուալ սփրոյթում: Սահմանին զինվորներն են դառնում, թիկունքում՝ «Ինսագրա՞»-ը, անվերջ խոցելով սոցցանցերը:

Վիդեոլուրեր Ռուբեն Եսայանը, որն ունի 65 000 բաժանորդ, հայրենիքին օգտակար լինելու իր յուրովի արժեքներն ունի: Պատերազմական իրավիճակում հայրենիքին օգնելու ցանկությունը վիդեոլուրերին մղել են համացանցում գումար առօրյա սարքերակներ փնտրել եւ սացվող գումարը փոխանցել «Հայասան» համահայկական հիմնադրամին:

«Թիրախավորում են հայսնի մարդկանց, որոնք լավ լսարան ունեն ինսագրամում, որոնք մեզ հետ կապված կամ մեր հիմնադրամի կայքը սարածեն, օգնելով մեզ գումար բերել հիմնադրամին: Եվ հետ երիտասարդների շրջանում լուրերն այդքան չեն կարգավորվում, իրենք ավելի լավ հետաքննել են ինչ-որ սելեբրիթիներով, կամ ինչ-որ հանրահայտ մարդկանցով, ու այս ձևով կարողանում են մեզ նաև երիտասարդներին ի-

րագրելու ներկա իրավիճակի մասին»,- նույն է խմբի համակարգող Ռուբեն Եսայանը, ավելացնելով որ արձագանքողներ լինել են եղել, նրանց թվում՝ կես միլիոնից մինչև տասնյոթ միլիոն հետևորդներ ունեցող հայսնի մարդիկ:

Ավելի ուշ ստեղծվեց եւ YouTube-ում հրատարակվեց «Ինսագրա՞» անունով սեսանյութի շարք: Եսայանն ասում է, որ նախաձեռնությունը շատերին է ոգևորել, թեթեւակրում իր սղասելիները մեծ չէին, քանի որ YouTube-ը, մանավանդ հայկական դիտումների համար, փչ է վճարում, բայց

մարդիկ սկսել են նաև առօրյա գումարի վրա գումար ավելացնել, եւ սացվել է հաջողակ նախագիծ: Տեսանյութերից սացված գումարի վերջնադրամը վերաձել է հասնելով 15,000 դոլարի:

Մինչև այժմ դասարանները եւ YouTube-ում հրատարակվել է 6 սեսանյութ: Տեսանյութ դիտողները դեռ էլ քաղաքում հետևյալ կանոնները, որոնք բացատրվում են յուրաքանչյուր սեսանյութի սկզբում, օրինակ՝ մինչև վերջ անդամներն զիջել սեսանյութը, առաջ չսալ գովազդները, ձայնը լրիվ չիջեցնել եւ այլն:

«Մեծ մասը երաժեշտություն են դնում, փորձում են այնուհետի բաներ հրատարակել, որոնք մեզ միայն փող կբերեն, այլև կկրթեն մարդկանց՝ Կոմիտաս, Առնո Բաբաջանյան կամ ինչ-որ հայկական ժողովրդական բեմերի երգեր: Բացի YouTube-ից, նաև փնտրում եւ ուսումնասիրում են, թե ինչ այլ ճանապարհներ կան ինտերնետով գումար առօրյա սարքերով, որոնք էլի անդամներն զործի մեջ են դնելու»,- նույն է Եսայանը:

Ռուբենի խոսքով, քանի որ հիմա չի կարող առաջնագծում լինել, զոնե այս ձևով փորձում է օգնել:

«Հիմա լավ կարելի է ֆինանսադրամներ երկրի աղավաղված լինելը, ու յուրաքանչյուր միջոցառում, որը կարող է դարձադրամ ոչ մի բանից գումար սահմալ, մեր մասով այդպիսի է սացվում, լավ լավ է: Դա այսօր մեր երկրին ոչ միայն օգնություն է, այլ՝ մեծ օգնություն»,- նույն է նա:

«Ինսագրա՞»-ը խոցում է վիրտուալ առօրյա լուրերի փոխարինում: Այն առաջարկում է մեկուկույր, որը սիրվում է բոլորի կողմից: Այնպես որ սարածեք մեր մեկուկույրը դրսում հենց այսպես, հորդորելով, ասելով, որ լսեք ու օգնեք գումար առօրյա սարածեք Հայասանի համար: Իրենք մեկ անգամ կօգնեն, բայց հետո էլի կլսեն, այս անգամ արդեն ոչ թե սխիլված, այլ որովհետեւ իմենք դա կցանկանան:

ՀԱՄԱՐԿ ԱՎԵՏՈՒՄՆԸ
ՀԳՄՏ լրագրության
3-րդ կուրս

Պատերազմում բոլորս մեկ անուն ունենք...

Կիսաբազմազան փոխադրումն զինվորական համագործակցության փոխադրումն էլ՝ երկարաժամ կոտորածներ: Աղջիկներն աղացուցում են, որ ճաշ եփելու եւ խնամված լինելու հետ մեկտեղ կարող են զենք բռնել ու դառնալ թեմանու սարսափը:

Սեպտեմբերի 27-ից Արցախ-ադրբեջանական սահմանին ընթացող պատերազմում խոսելով՝ կանանց դերի մասին, ՊԵՆ Արեւիկայից Գրիգորյանը **Արեւիկա Գրիգորյանը** ասույթներից մեկում նշեց, որ հայ դիմադրողական կանանց հարվածից նույնիսկ ճանձր չի կարող խոստանալ:

«Մենք էլ ենք աղան ունեն կանանց մասին, բայց եթե կրակելիս թափված մարդերը խոստանում են՝ դեռ է հավաքեա, զենքը մաքրելիս եղունգները խնամարում են՝ դեռ է կրակ: Հաճախ մեր հագուստը փոխելիս ենք հիշում, որ կին ենք, բայց սա է մեր կյանքը՝ ծանրություններ մեջ ենք»,- ասում է 28-ամյա դիմադրողական Լ.Գ.-ն, որը անհամբեր սղասում է, թե երբ է զնալու ռազմաճակատ:

Կին դիմադրողականները ֆիզիկական եւ հոգեբանական դժվարությունները հաղթահարած անձիք են: Լավ դիմադրողականից դիմադրողականություն, բարձր դիմադրողականություն, համբերատարություն, քանի որ դիմադրողականը հարկ եղած դեղորայք կարող է սղասել նույնիսկ մեկ օր՝ թեմանուն թիրախավորելու համար:

Սեւ աչքերի իմանաճի փայլն ու դիմադրողական հայացքը անբողբոջանում են դիմադրողականի նրա մասնագիտությունը: Հիշում է առաջին կրակոցը, Երեւանի թեմական համալսարանում սովորելու արդյունքին ու ժողովուրդը մասնուն . «Կալաքանակովի ավտոմեքից էր: Երկու թիրախներն էլ խոցել են հենց առաջին գնդակից: Մեր անբողբոջ վարիչը մայրեց ու ասաց՝ դու լավ դիմադրողական կլինես: Հենց սկզբից չեմ վախեցնել զենքից, չէ՛ որ զենքն ունի հետադարձ, բարձր աղմուկ, ինչը վախեցնում ու շփոթեցնում է մարդկանց: Սկզբից էլ կարողացել են այդ անձերը հաղթահարել», աղա շարունակեց. «Դիմադրողականի համար կրակելը փչ է: Նա դեռ է կարողանա փողարկված, անբողբոջ կերպով ժամերով դառնալ: Դիմադրողականների մեծամասնությունը ո՛վ առաջինը շարժվում է՝ նա դիակ է»:

Այս գործում կարելու կամքի ուժն է: Վախի մասին գրուցակիցս խոսում է հանգիստ, առանց կակեթների: Դիմադրողականը վախից դեռ է ձեռքազատված լինել: Նա մտածում է, որ վախը հաճախ սեփական ուժերին չհավասարում է: Իսկ կրակելիս միայն թիրախի մասին է մտածում. «Նախակը դեռ է մեկը լինել խոցել թիրախը: Այդ վայրկյանին չես մտածում, որ ֆիմաց մարդ է: Դիմադրողականից սարձարձություն է դառնալով, նա դեռ է մի կողմ դնի մարդկային մի շարք զգացմունքային գծեր ու մի բան լավ իմանա՝ եթե դու չիսկեցիր, իմն է խիստ»: Նաև ավելացրեց, որ մահից չի վախեցնում, քանի որ առօրյա թեմանուն հետ ու դեռ է իմանալ, որ գուցե դիմադրող էլ մի քանի հոգի «առօրյա»-ն ֆո վրա, «Մինչև սահման հասնելը մի շարք փորձությունների միջով ենք անցնում, կարելուը հոգեբանորեն դասարան լինել է: Հենց մտածեցիր մեռնելու մասին, հասցաս մինչև սահման չես հասնի: Սահման հասնում են դրոճեսիոնալներն ու լիարժեք դասարանվածները»:

Հերոսուհիս խոսողականում է, որ նախաձեռնում է այն աղջիկներին, որոնք հիմա առաջնագծում են եւ անեն վայրկյան սղասում է, թե երբ է միանալու ընկերակիներին:

Գոհն ձգված է, կոտորածները փայլում են, զենքն էլ դասարան սղասում է՝ թեմանուն կրակը կանխելուն:

Չուրյցն ավարտելուց հետո գրուցակիցս մի բան եւ ավելացրեց. «Դեռ է սղամարդ դառնալ, ոչ թե բառի արական իմաստով, այլ զենք բռնել ու ուսուցիչ իր տղան ցույց տալու իմաստով: Պատերազմ է, իսկ դասարանում բոլորս մի անուն ունենք՝ տղերք»:

ՀԱՄԱՐԿ ՍԻՆՏԵԶՆԸ
ՀԳՄՏ լրագրության, 3-րդ կուրս

Պա՛մ, թուրքին կրակե՛լ ես... քանի՞ հաս ես կրակել

Արցախում սեպտեմբերի 27-ի վաղ առավոտից Ադրբեջանի զինված ուժերը հրետակոծում են Արցախը եւ խաղաղ բնակավայրերը, որի հետևանքով թաղամասերը մարդիկ անցնում են մնացել կամ էլ անդադար հրետակոծության սակ՝ բնականաբար աղաղակ վայր չեն համարում իրենց բնակավայրը:

Այս անձին հետևանքով՝ հիմնականում կանայք երեխաների հետ միասին եւ ծերերը, սղակած տղափոխվել են այլ բնակավայրեր, իսկ մի մասը՝ Հայաստան:

Արցախից ընսանիները մի քանիսն աղաղակ վայր են համարում՝ Կոսայի մարզի Չարենցավան համայնքի Արզական վարչական տարածքը:

Ունանք բնակվում են հանգստյան գոտիներում, իսկ մյուս մասին մի շարք բարերար աղաղակները հյուրընկալել են հենց իրենց տանը եւ միասին հաց-համեմախա աղան են՝ մեկ քանիսն ասել:

Արզականցի բարերար **Բագրատ Սիմոնյանը**՝ իր ողորդ նախաձեռնությամբ, մեծ սիրով եւ հոգածությամբ է հյուրընկալել Գրիգորյանների ընսանիները:

Բագրատ Սիմոնյանը հիշում է այն օրը, երբ արցախցիներին բերել էին գյուղ, գյուղաղաղաղանից զանգահարել են իրեն, նա էլ տունը տրամադրել է այս ընսանիներին, իսկ այժմ միասին աղան են մեկ ընդհանուր հարկի սակ՝ մինչև դասարանական գործողությունների ավարտը:

Տաները նույն է, որ դասարան է իր քանիսի սակ արցախցի ազգակիցներին դառնել անժամկետ, իսկ երբ դասարան ավարտվի, այդ ժամանակ՝ ինչպես կցանկանան իրենք:

Իսկ արդեն այսօր իր ընսանիներն անդամների մնան դառնում է նրանց աղան իրենց հոգերով:

Տաները՝ նույն է, որ այս մարդիկ տղահան են եղել եւ եկել են Հայաստան, իսկ մեմ դասարան են կանանց, երեխաներին, ծերերին աղաղակ վայրում դառնել, որքանով որ այս դառնիսն հնարավորություն ունենք: Տա Ասված դասարանը շուրջ վերջանա, խաղաղություն լինի, անեն մեկն իր բնակավայրը գնա: Հաղթանակով խաղաղություն մեր երկրին, բարեմաղթեք Բագրատ Սիմոնյանը:

Արցախի Գրիգորյանների ընսանիները **Չոխրա Գրիգորյանը** շուրջ ասել է եւ գոհ թեման սղանցից, թե՛ մյուս աղակիցներից:

Տաղ դասարան է, որ առավոտյան ժամը 6-ին Արցախի Ասկերանի շրջանի գյուղերից եկել, հասել են այստեղ՝ դասարանը սկսվելուց 10 օր հետո միայն, երբ հրթիռակոծել են գյուղը: Երեխաների անվանագրությունից,

նկատի ունենալով՝ ուղած-չուղած մեկ ժամվա ընթացում արագ հավաքվել եւ դուրս են եկել Արցախից՝ տղափոխվելով Գորիս, իսկ Գորիսից աղաղակով՝ Կոսայի Չարենցավան տղափոխություն:

Առավոտյան արթնանալուց հետո տղափոխվել են Արզական գյուղ եւ աղասանել Բագրատ Սիմոնյանի տանը:

Չոխրա տաղ դասարան է, որ այս ընթացում բոլորով սղան են տանել, հասկաղաղա երեխաները վախեցած են ձայներից:

-Երբ արդեն Արզական գյուղում էինք, տան բակում մեմանալով քանիսն էին թափում, քանիսն թափվելու ձայնից երեխաները վախից վաղեցին եւ մեման տան, ասում են՝ մի վախեցեք, այստեղ աղաղակ է, այստեղ չեն խփի:

Տաղ նույն է նաև, որ իրենց տան լավ ու ջերմ ընդունեցին, իր ասելով՝ մինչև կյանքի վերջ դասարան են այս մարդկանց:

Անհասները, բարերարները սնունդ եւ հագուստ են տրամադրում ընսանիներին:

Չոխրա տաղ մեծ ոգեւորությամբ, բայց ներքին սղանությամբ հարցնում է.

-Գիտե՛ս քանի թոռ ունեն դիրքերում, ո՛չ գիտե՛նք ենք կարողանում մեմ, ո՛չ ցերեկը, իսկ մեծ աղաղակ տղան վիրավոր՝ հիմա հիվանդանոցում է:

Տան արցունքն աչքերով դասարան է, երբ անողաղա թոռնու սղան խփել է խմբի տղաներին, բոլորն այրվել են, միայն իր թոռն է հրագրով փրկվել:

Փոքրիկ Լիլիթը սղանում է 7-րդ դասարանում: Տղանությամբ է հիշում, թե՛ իրենց Արցախի տունը, թե՛ ընկերներին. ցածր տունով դասարանում, թե՛ ինչպես դուրս եկան իրենց տանից:

Իսկ Նարեկը, երբ զանգահարում է հորը, դասարանը հարցնում է՝ թուրքին կրակե՛լ ես... քանի՞ հաս ես կրակել:

Նարեկը մեծ ոգեւորությամբ ու վստահ ասում է, որ առանց վախի ցանկանում է զենք բռնել եւ կռվել, այնուհետեւ ցույց է տալիս, թե ինչպես կարելի է դասարանվել այն դեղում, երբ ուղաղաղաղ վերեւից հարձակվում է, դա իրեն հայրն է սղանցելով՝ դառնել զենքին եւ գլուխը ձեռքերով դիմել ծածկել:

Նարեկը խոսարանում է՝ երբ մեծանա, Արցախի գործարարներից մեկում մեմանալ է վարելու, դե իսկ Հայաստանը Նարեկին դուր չի եկել իր Արցախի տունն է կարողել, բայց այ Բագրատ դասարանի չի մոռանա, խոսարանել է, երբ անեն բան լավ լինի, Արցախ գնալուց հետո խոճկորու նուր է մղիլու Բագրատ դասարանին:

ԷԼՐԱՎ ԱՎԵՏՈՒՄՆԸ
ՀԳՄՏ լրագրության, 3-րդ կուրս

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր. որոճեաւոր

«Ոսկին կրակի մեջ է փորձվում, իսկ բարեկամը՝ նեղության»

Լոուրենս Արաքացու ժամանակը հայերի ոչնչացման անհրաժեշտության մասին

Գաղսնիք չէ, որ այսօր ամբողջովն մեր հազարամյա դաստիարակման ամենավաղնուրեք փուլերից մեկում: Գաղսնիք չէ նաեւ, որ արքեպիսկոպոսական եւ վարձկան թափափուկ-հրոսակախմբերը միայն ռազմական կամ ռազմաֆաղափական հարց լուծելու նպատակ չէ, որ հետադարձում են: Նրանք չեն եկել միայն սարածներ գրավելու նպատակով: Նրանց նպատակն էր հայոց ցեղասպանությունն ամբողջական ու վերջնականապես իրագործելն ու համաթուրանական կայսրության վերականգնմանը խանգարող հայկական սեղ-խոչընդոտը վերացնելն է:

Իսկ արդյո՞ք թուրքերն են ինքնուրույն ծրագրել ու ծրագրում եւ գործում: Միանգամից ասեն, որ՝ ո՛չ, երիցս ո՛չ: Հարցի դասախառնի արմատները շատ խորն են ու սանուն են դեղի հեռավոր անցյալ: Դեռեւս վաղնջական ժամանակներից մի թեզ է շրջանառվում, ըստ որի մարդկային հասարակության զարգացման հիմքում է գի եւ արուի միջուկը մեծական հակասությունն է ու դառնալով՝ ավելի զորավոր եւ միմյանց իշխելու համար: Այդ նույն թեզի հեղինակները, որոնք եզր մարմնացում, թեպետ են հնագույն ժամանակների սիրակալ Շամիրամի կերպարում, իսկ արուի՝ Արա Գեղեցիկի: Չարագնելով այդ գաղափարը, թեզի հետեւորդները երկիր մոլորակի վրա բոլոր ժամանակներում եւ բոլոր անկյուններում թեզի ունեցող ֆիչ թե շատ ուժգնության բախումների հիմքում են ստանում են այդ հակասությունը: Այսինքն՝ ըստ այդ թեզի հետեւորդների, բոլոր դեպքերում եւ ամենուրիք այդ հակասություն-դառնալով է դաստիարակում արդիական ուժն ու լրկոմոնիվը:

Իսկապես էլ, երբ փորձում ես ինքդ եզր համար դարձաբանել ու խորությամբ ըմբռնել Հայոց դաստիարակման շրջադարձային իրադարձությունների դասառնները, իսկույն, իսկ ավելի շատ միջոցառված, նկատելի է դառնում հրեական գործունի էական դերակատարությունը: Գոմե վերջին հարյուրամյակում թեզի ունեցած մեզ համար ամենացավոտ ցեղասպանության ակունքներում հաստատված նրանք էին կանգնած: Ակամայից հարց է առաջանում՝ ինչո՞ւ:

Կարծում եմ, որ հիմնախնդիրն ավելի ամբողջական ու խորախնդիրն հետազոտության կարիք ունի, սակայն սկզբի համար որդես բանալի կարող է ծառայել ազգությանը հրեա անգլիացի հնէաբան, զինվորական, գրող եւ նշանավոր լրսես **Լոուրենս Արաքացու** (իրական անունը՝ Թոմաս Էդուարդ Լոուրենս 1888-1935, «Իմաստության յոթ սյունաքարեր» ինքնակենսագրական գրքի հեղինակը) մեկնաբանությունները հայի կերպարի առնչությամբ, որոնք այսօր էլ խիստ արդիական են, քանի որ հայի նկատմամբ նրա մոտեցման ճիշտ ընկալումը կարող է լույս սփռել համահայկական խնդիրների վրա այժմյան սեսանկյունից: «Իմաստության յոթ սյունաքարեր» աշխատությունը եւ ամերիկացի լրագրող ու խմբագիր Լինոլին Սեֆենսի սկզբնապես հարցազրույցը տղազրված «Այդ ամեններից հայերը» վերնագրով, դարձաբանում է Լոուրենսի դիրքորոշումը. «Եթե հայերին ամեն 100 տարին մեկ չկոտորեն, նրանք հնարավորություն ձեռք կբերեն եւ ամբողջ մոլորակի տեր կդառնան ու իրենց համար կաշխատեցնեն մնացյալ ամբողջ մարդկությանը»:^{*)}

Նշենք, որ Լոուրենսը եղել 1916-1918 թթ. արաբական արիստոկրատիայի կազմակերպիչը եւ հենց այդ ժամանակ էլ մոնիկից ծանուցեցել է Օսմանյան սիրադեհության մեկ զսնվող հայերի կեցության մասին: 1919 թ.՝ Փարիզի կոնֆերանսի օրերին ամերիկացի լրագրող Լինոլին Սեֆենսի սկզբնապես է այդ բացառիկ հարցազրույցը եւ ներկայացրել հայերի՝ իբրեւ հնագույն ազգի ինքնության, հասարա-

կական-ֆաղափական կերպարի եւ դերակատարության մասին կարծիքն ու սեսակետները: Այդ հարցազրույցում Լոուրենսը ներկայացնում էր ԱՄՆ-ի կողմից Հայաստանի մանդատի ստանձման բրիտանական սեսակետը, բացառում, թե ինչո՞ւ ամերիկացիները ղեկ է հայերին հոգ սանեն եւ փրկեն նրանց թուրքերից, հույներից, ֆրանսիացիներից, իսլամացիներից, բրիտանացիներից եւ հենց իրենցից էլ:

Անդրադառնալով այն հարցին, թե հայերը կարո՞ղ են բրիտանական հովանավորությամբ ազատագրվել Օսմանյան սիրադեհությունից՝ Լոուրենսը դասախառնում է. «Հայերը ամենախելացի, ամենակատարյալ ընտրատերված, ֆաղափաբարձ զարգացած ցեղն են աշխարհում: Ասում են ձեզ, որ եթե հայերին առիթ սրվի մի կարգին թռիչք առնելու աշխարհում, եւ նրանք ազատ իշխանություն ձեռք բերեն երկրագնդի որեւէ անկյունում, ամբողջ մոլորակի տեր կդառնան եւ կաշխատեցնեն ամբողջ մնացյալ մարդկությանը: Դա է, որ գիտեն թուրքերը եւ սարսափում են, եւ հույներն էլ եւ ... մեք բոլորս, որ գիտենք նրանց»:

Շարունակելով նույն ոգով Լոուրենսն ընդգծում է, որ հայերը չափից ավելի գործնական են եւ չեն աշխատելու: Նրանք առաջ են գնացել սրամաքանության, հոգեբանության եւ բնախոսության մեջ: Նրանց ղեկ է ծանր աշխատանք: Դրանով են նրանք սարբերվում հեսամնաց ժողովուրդներից. «Հայերը չափից ավելի խելացի են ուրիշների օգին աշխատելու համար», քանի որ գոյությունը դառնալով հնագույն ցեղերն իրենց բնույթով էվոլյուցիայի արդյունք են եւ առեւտրական են: Նրա վերաբերմունքը հայերի նկատմամբ ունի երկակի բնույթ. մի կողմից նա ընդունում է հայերի մեծությունը՝ ֆաղափաբության, մտածողության եւ հավաստի առումներով, բայց մյուս կողմից էլ գտնում է, որ թուրքերը ղեկ է չնչնացնեն հայերին, քանի որ դա նպատակ է Արեւմուտքի, մասնավորապես, Բրիտանիայի շահերին, որն էլ հետագայում կարող է շահարկել այդ գործունը: «Հայերը, նրա կարծիքով, չղեկ է ունենան Հայաստանը, բուն երկիրը: Նրանք չեն աշխատի մույնիսկ իրենց օգուտի համար: Ուզում են այդ հողերը, բայց միայն սեփականատեր լինելու համար: Արտոնագրությամբ վարձով կսան ուրիշներին»:

Լոուրենսի կարծիքով «հայերը չեն ծախսում, ձեռք են բերում ու խնայում: Վաճառում են, բայց միայն կրկին գնելու եւ ավելի ու ավելի ձեռք բերելու համար»: Այնուհետեւ բացատրում է, որ այդպիսի զարգացումը էվոլյուցիայի արդյունք է, իսկ էվոլյուցիան ասիճանական զարգացման խնդիր է, որի արդյունքում է որ հայերն ամենաբարձր ասիճանին են հասել: Եթե հայերին երբեք հնարավորություն սրվի, նույն ոգով շարունակում է Լոուրենսը, եթե նրանք իշխանություն ձեռք բերեն երկրագնդի որեւէ անկյունում, նրանք ամբողջ մոլորակի տեր կդառնան: Իսկ դա գիտեն եւ հենց դրանից են սարսափում հրեաներն ու թուրքերը եւ բոլոր նրանք, ովքեր գիտեն նրանց»: Հենց դա է դասառնը, որ դարերի ընթացքում աշխարհի սիրակալները մեծապես հարձակվել ու կոտորել են հայերին: Սակայն ամեն անգամ էլ ոչնչի չհասնելով այդ հին, թեմանի ցեղերը դադարեցրել են հայերին ստանալը: Եղել է նաեւ, որ կենդանի են մնացել մի հայ Աղան ու Եվա, որոնք բազմացել են այնպես, որ հաջորդ ան-

գամ Հայաստան այցելող կրկին հայեր էր սեսնում, միլիոնավոր ու միլիոնավոր հայեր, բոլորը հեզ ու խոնարհ, ցերեկ գործով զբաղված, իսկ զիցերը գաղսնի բազմամալով ու կամացուկ սարածվելով ու սարածվելով...

Ինչ վերաբերում է թուրքերին, դարձաբանում էր Լոուրենսը, ապա նրանք միշտ եղել են չափաստող ժողովրդի անօգնականության մարմնավորողները եւ միշտ ջանացել են օգտագործել Հայաստանի հարսությունները, բայց առանց հայերի. «Հայերը հնագույն բրիտանյաններ են եւ ղեկ է ունենան Հայաստանը՝ դրա վրա աշխատելու եւ արարելու համար»: «Նրանք, շարունակում է դարձաբանել Լոուրենսը, առաջ են գնացել սրամաքանության, հոգեբանության եւ բնախոսության մեջ: Նրանց ղեկ է ծանր աշխատանք: Դրանով են նրանք սարբերվում մանկամիտ եւ հեսամնաց ժողովուրդներից, ծուլ չեն եւ չափից ավելի խելացի են ուրիշների օգին աշխատելու համար. «Հայերը, ամենախելացի, ամենակատարյալ ընտրատերված, ամենաբարձր զարգացած ցեղն են աշխարհում՝ ֆաղափաբարձության սեսանկյունից»:

Ինչ վերաբերում է հրեաներին, ապա Լոուրենսի կարծիքով նրանք մույնիսկ ինքն, խորաթափանց, խելացի ժողովուրդ են եւ, բնականաբար, նրանք են շահագործողներ են ու հակված են վաշխառության, սեղծագործող են, հնարամիտ ու սեմիսինեսալ: Հենց սա էլ այն հիմնական դասառն է, որ նրանք մեծապես մրցակցության մեջ են հայերի հետ: Իսկ քանի որ սեսեսական եւ սեղծագործական դասերում հազարավոր փորձերից հետո համոզվել են իրենց դաստիարակման մեջ, դրա համար էլ ընտրել են ուրիշների ձեռքով հայերին ոչնչացնելու մարտավարությունը:

Հրեաների մեջ էլ կան արվեստագետներ, փիլիսոփաներ, մարգարեներ: Բայց նրանք այնուամենայնիվ անկատար են. «Նրանք ֆաղափաբության անավարտ, կիսատ մնացած արդյունքն են, նույն է Լոուրենսը: Ես հասկանում եմ, թե ինչու են նրանցից վախենում եւ ասում: Դա նրանից է, որ, նրանք ցեղային սարեցության որոշ իմացական գերազանցություն ունեն»: Բայց, շեշտում էր Լոուրենսը, անհետեթ է նրանց նույն ոգով դասել այն հին ժողովուրդների շարքին, որոնցից են հայերը: Ավելին, բոլոր հին ցեղերն իրենց երկրից դուրս են փել հրեաներին: Հրեաները չեն կարող արթել արաբների, սիրիացիների, եգիպտացիների հաշվին: Նրանք «ծաղ-

կում են» Անգլիայում, հարսանում են Ֆրանսիայում ու Գերմանիայում եւ, իհարկե, Միացյալ Նահանգներում: Բայց չինացիներն, օրինակ, կուլ են ասիա հրեաներին, ինչպես կես ձուկը փոքր ձկներին, այդպես են ամում նաեւ արաբները, թուրքերը, հույները, իսկ ինչ վերաբերում է հայերին, ապա հրեաներն այնպես են վերաբերում հայերին, ինչպես հակասեմական եվրոպացիները հրեաներին, եւ ճիշտ նույն կերպ հույները, թուրքերը եւ մյուս բոլոր ցեղերը, որոնք երբեք գործ են ունեցել հայերի հետ»:

Գաղսնիք չէ, որ հայերը դաստիարակված բոլոր հասկաններում ամենաբարձր ասիճանին են հասել եւ դա հնարավորություն է ընձեռել նրանց սեսեսադես իշխել իրենց հետ առնչվող ժողովուրդներին: Հենց դա գիտեն եւ դրանից են սարսափում թուրքերը եւ մյուսները: Հենց այդ դասառնով է, որ նրանք «սեսաբանները» իրենց կողմնակիցներին խորհուրդ են ասիա հայերի հանդեպ վարվել այնպես, ինչպես ամերիկացիները՝ հնդկացիների, այսինքն՝ ֆիզիկապես ոչնչացնել նրանց:

Այնպես որ մերօրյա գոյամարտը ես այդ սրամաքանության դասում է անկատար: Իսկ ինչ վերաբերում է թուրք-հայկական հակասությանը, ապա դա ես նրանց ձեռքի գործն է: Նրանք շատ լավ են հասկանում, որ թուրքերը, իսկ առավել՝ ազերիները թեպետ «թարմ» ժողովուրդներ են, սակայն գիտակցական առումով նորեւրուկներ են: Հետեւադես նրանց ուղղորդելը համեմատաբար հեշտ է: Բոլորովին էլ դասառնական չէ, որ հրեաների գիտակցական արդյունք նորագույն զինատեսակները սրամարվում են հեղեղի նման, բայց, կարծում եմ, մյուս բոլոր անգամների նման, այս անգամ էլ են հաշվարկները սխալ, քանի որ ամեն զինվածը դեռ զինվոր ու մարտիկ չէ:

Որդես վերջաբան ցանկանում եմ մեջբերել 1925 թ. «Նյու Յորք թայմս», թերթում տղազրված խելացի, գործարար առաջին միլիոնատերերից **Հենրի Ֆորդի** հայտնի արտահայտությունը. «Մեկուսացրեք 50 ամենից հարուստ հրեաներին եւ աշխարհում կդադարեն դաստիարակները»...:

*) Այս եւ հետագա բոլոր հղումները Թ. Լոուրենսի հետ ամերիկացի լրագրող Լինոլին Սեֆենսիի հարցազրույցից են, որը տղազրվել է 1931 թ. «Առաջին Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքում» անսագրում եւ մինչ օրս չի կորցրել իր արդիականությունը:

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈԿՍԵՓՅԱՆ

«Անկախ Ադրբեջանի կազմում ԼՂ չի եղել. Էլ ի՞նչ մաս»

«Ազգ»-ի այս ձեռնարկումը Բեռլինում Ադրբեջանի դեսպանը երկար հակաճառեց՝ չհիշելով երեկ, որ դրա մասին վկայող փաստաթղթերը նաև գերմաներեն կան: Բոլոր առիթներով դրանք սարածեն:

Հոկտեմբերի 20-ին, 21-ին Բեռլինում դաշնային մամուլի ծառայության սրահում հրավիրված մամուլ 3 ասուլիսները «Լեռնային Ղարաբաղում լուծարված հարյուրամյա պայքարի հարյուրամյակին» թեմայով էին, ինչպես ձեռնարկող էին կազմակերպիչները վերնագրում: Առաջին օրը ելույթ ունեցան հայկական կողմի ներկայացուցիչները՝ հայ համայնֆային գործիչ **Իլիաս Ույարը**, Գերմանահայոց առաջնորդ **Սերոբե Եղս. Խախանյանը**, թուրք գրող **Ռոզա Ահմադյանը**, այնուհետև՝ Բեռլինում ՀՀ դեսպան **Ալեքս Ամբասյանը**, ԳԿԽ անդամ **Անդրանիկ Ազնավուրը**, ՀԲԸՄ-ի ներկայացուցիչ **Գեորգի Համբարձումյանը**: Երկրորդ օրն ամբիոն սրվեց Ադրբեջանից: Բեռլինում այդ երկրի դեսպան **Ռամին Հասանովին** մեծակն չէր թողել Բոխումի Ռուր համալսարանի միջազգային իրավունքի դոկտոր պրոֆեսոր **Հանս Յոահիմ Հայնցեն** (Hans-Joachim Heintze):

Ասուլիսներին տեղի տրված լուսանկարները մամուլում անհրաժեշտ են ցուցաբերում մեր պատմության մեջ ինչպիսիք են ցարադրամում՝ թողնելով դա թերթի առաջիկա համարներին, փոխարենը կմասնակցեմ Բեռլինում Ադրբեջանի դեսպան Ռամին Հասանովի լուսանկարների մի մասը, որ հնչեցրեց հոկտեմբերի 21-ին ժամը 11-ին հրավիրված ասուլիսին: Առջանց հարցեր ուղղեցինք նաև մենք, որ կհրատարակենք սուրբ: Այն համագանակող, որ Ադրբեջանը կֆել է ռազմական հանցագործությունների փաստերի ծանուցումը, հողաբաշխ խոսքը դժվար է սրվում, երեսակվեց դեսպանի կնկնոցում՝ բարդ դուրս էր մեռում, դադար սայլիս, միջը գլխասկած նախադասություն կազմում... 53 ժողով ենած ասուլիսի տղաբույությունը ընթերցելիս բժշկական եզրակացություն դժվար չէ կազմել: Բայց նախ յոթի լքեցնել այս կասարածուկն ստիստուբյան դրոդը, հայության վրա գեմք մտախելու, կրակելու հրաման սվողի ձայնը: Տեսնենք, գերմանական ՋԼՄ- ները դրա արձանուբյունը կունենան:

Մամուլի ասուլիսին ներկա գերմանացի լրագրողներից մեկի հարցին, թե ինչն են միջազգայնորեն արգելված կասեցային ռուժը կիրառում, դեսպան Հասանովն ասաց, թե «իրենք դա չեն օգտագործում, հայկական դրոշմապատկերի արդյունք է, աղագույց չկա, թե Ադրբեջանը երբեք օգտագործել է: Հայաստանն է կիրառում կասեցային, ինչպես նաև բախտիկ հր-

թիռներ, եւ կարծում եմ, որը աշխարհը դա տեսավ»: Դեսպանը բերեց Գյանջային հարվածելու օրինակը, որտեղ «խաղաղ բնակիչներ են զոհվել», լողելով նաև, թե «կարող է փաստել, որ իրենք հարգում են միջազգային նորմերը, Ժնևի կոնվենցիայի համապատասխան կետերը»: Լրագրողն առաջից՝ ասելով, թե հայկական դրոշմապատկերի մասին չէ խոսքը, այլ՝ մարդու իրավունքների դաշտում կազմակերպություններին: Տեղում աշխատող անկախ լրագրողները համոզվել են դրանում, հասցրել են վավերագրել, որ ադրբեջանական կողմն է օգտագործել միջազգայնորեն արգելված կասեցային ռուժեր: Այնուհետև արձանակեց՝ «ինձ հետաքրքրում է, թե քանի՞ ջիհադիստ է Սիրիայից, Լիբիայից կոչվում ադրբեջանական կողմում»: Դեսպան Հասանովը նախ հարցով հակադարձեց՝ «Դուք փաստաթղթերի մասին եք ակնարկում. կարո՞ղ եք որեւէ փաստաթուղթ, գեկույց ակնարկել, որ կասեցային ռուժերի մասին են վկայում, որ արձանագրել են «օկուպացված» սարածեններում աշխատող «անկախ» լրագրողները: Դ՞վ է արձանագրել»:

Լրագրողը, որ ներկայացել էր **Յունգ** անվամբ, հասկանալից՝ Amnesty International կազմակերպությունը:

«Յույց սվեք ինձ, ասաց Ադրբեջանի դեսպանը: Amnesty International-ը կարող է դա ցույց տալ, թե ով է արել, ով է օգտագործել: Աղագույցներ կան: Չկան: Հիմա վարձկանների մասին հարցը: Սրա մասին էլ ադրբեջանական կողմը բազմիցս հայտարարել է: Նույնիսկ մեկ վարձկան չկա: Պիտի ասեմ, որ շատ արդիական բանակ ունենք, լավ սղառագինված 100 000 զինվորով, առանց դաշտապարտի: Նրանք էլ 100 000- ից ավելի են: Մենք վարձկանի կարիք չունենք, ոչ էլ արժանատի մարտիկներ, որ կռվին յոթի մասնակցեմ», ասաց Բեռլինում Ադրբեջանի դեսպանը՝ հայկական դրոշմապատկերի արդյունք համարելով դա նույնպես: «Երեք շաբաթ է տատանվում է այնտեղ: Սղանված վարձկան կա՞, կամ ընդհանրապես որեւէ վարձկանի որեւէ մեկը տեսել է այնտեղ, փաստագրել է, լուսանկարել: Բարձր տեխնոլոգիաների այս աշխարհում, ամենուր կարող ես տեսնել՝ ով, որտեղ ինչ է անում: Բայց մյուս կողմից, եթե հիմա ռադարով ինտերնետում հետամուտ լինեմք, կտեսնենք, որ օդանավերը Սիրիայի, Իրաքի, Լիբիայի, Ռուսաստանի սարքեր ֆաղափանցեց հայկական... Հայաստանի հետ հաղորդակցություն ունեն: Հիմա համավարակ կա՞, ուղեւորասար

ինքնաթիռների թռիչքներ չկան: Իհարկե շատ չեն, եւ կա օդային հաղորդակցություն, խիստ հաղորդակցություն: Շատ օդանավեր օգտվում են դրանից, որ վարձկաններ, գեմք տեղափոխեն, ու դրա մասին չի խոսվում, եւ ինչպես ասացի, մենք վարձկանի, արժանատի մարտիկ կարիք չունենք, չկան մրանցից Ադրբեջանում, ադրբեջանական բանակում: Դա նաև մեր անվասնության համար է վստահավոր: Դա երբեք չենք թույլ տա: Բայց երբ մեկը լողում է դա, յոթիս նաև փաստեր ցույց տա: Փաստերը կարելու են, աղագույցները կարելու են: Բայց մի՞նչն է հիմա մենք դա չենք տեսել, եւ մեզ մնան բան ցույց չեն սվել»:

Ասուլիսավարը սկզբում սխալվեց: Մեր հարցերը կարդալիս «Ազգ»-ը ներկայացրեց որոշեա ադրբեջանական, աղա ուղղեց՝ «հայկական թերթ» ցեցարելով՝ ընթերցեց դրանք: Սուրբն դրանք եւ դեսպան Հասանովի լուսանկարներն՝ առանց խմբագրման:

Հարց 1-ին. Ադրբեջանը Թուրքիայի օգնությանն է դիմել, սա ձեր երկրի թուլության մասին չի՞ վկայում:

Հարց 2-րդ. 1991 թվականին Ադրբեջանն իր անկախությունը հռչակեց՝ առանց ԼՂ-ի: Ի՞նչի վրա են հենվում ձեր դիմումները, երբ ընդգծում եք, թե ԼՂ միջազգային իրավունքի տեսակետից Ադրբեջանի մաս է:

«Շնորհակալություն հարցերի համար: Երբ խոսքը Թուրքիային է վերաբերում, յոթիս է ասեմ, որ այն մեզ համար եղբայրական դերություն է, եւ մեզանում, ինչպես նաև Թուրքիայում միշտ ասվում է՝ մեկ ազգ, երկու դերություն:

Թուրքիայի հետ ռազմավարական գործընկերություն ունենք բոլոր, մասնապես անվասնության եւ ռազմական բնագավառներում: Բայց յոթիս ընդգծեմ, որ Թուրքիան այս հակամարտության կողմ չէ, եւ այս մարտական գործողություններին չի մասնակցում: Սա դարձապես թուլությունն է... Հայերը լողում են, որ իրենց թուլությունը դարձապես թափանցեմ եւ ասեմ, որ իբր կռվում են Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի դեմ: Թուրքիան, մրա ոչ մի զինվոր չկա մարտական այս գործողություններում: Թուրքիա է ասվում գերմանական գեկուցագրերում, եւ էլ դա տեսնում եմ: Թուրքական անօդաչու թռչող սարքեր, թուրքական գեմք: Կան էլ զգիտեմ... ինչ որ է: Բայց դա էլ ձիւք չէ: Դրանք թուրքական անօդաչու թռչող սարքեր չեն, թուրքական գեմք չէ: Դրանք Թուրքիայում արտադրված

գեմք ու ԱԹՍ- ներ են, եւ մենք դրանք գեմք ենք: Վաճառում են, մենք էլ գնում ենք: Բայց միայն Թուրքիայում չէ, նաև Ռուսաստանում, Իսրայելում, ուրիշ երկրներում էլ ենք գնում: Բայց դա չի նշանակում, թե մեր ունեցած սղառագինությունն իսրայելական կամ թուրքական է: Դա մեր սեփականությունն է: Մենք այն գեմք ենք եւ այն հիմա նաև օգտագործվում է: Իսկ հայերն ի՞նչ ունեն: Չենք: Որտեղի՞ց են դրանք: Սա էլ լավ հարց է: Հայաստանը գեմք է արտադրում: Ծիծաղելի է, եթե այսպես յոթիս, կրկին առանց աղագույցների, առանց որեւէ փաստի: Սա դարձապես հայկական ֆարզություն է (դրոշմապատկեր) Թուրքիայի՝ ինչ-որ կերպ ներգրավված լինելու մասին: Սա այդ դեմքը չէ, եւ ցարդ, ինչպես ասացիմք, ոչ մեկն էլ չի կարող դա փաստել, աղագուցել, որ Թուրքիան հակամարտության մասնակից է, կողմ է:

Սա առաջին հարցը, երկրորդ՝ Ադրբեջանի միջազգային ճանաչման մասին: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո խորհրդային հանրապետություններ կային, բոլորն էլ իրենց անկախությունն են հռչակել, այդ թվում՝ Ադրբեջանը: Երբ մեր անկախությունն էինք հռչակում, ԼՂ Ադրբեջանի մաս էր եւ հիմա միջազգային իրավունքի տեսակետից Ադրբեջանի մաս է, թեև այն Հայաստանն օկուպացրել է, այսինքն՝ մեր վերահսկողության տակ չէ: Երբ մի ֆիչ հետ գնամք դեմքի խորհրդային ժամանակներ, բազմաթիվ ինքնավար օրջաններ կային սարքեր հանրապետություններում: Սովետական հանրապետության սարածեն առանց իր համաձայնության, արձանություն չունեք կամ չէր կարող փոփոխվել: Անջատական օրջան կար 80-ականների վերջում 90-ականների սկզբում, մրանք ուզում էին կամ Հայաստանն ուզում էր ԼՂ, այդ օրջանը Հայաստանին միացնել: Դա Ադրբեջանի հանդեմ սարածային ՍԱՀ-ն գլուխ չորեք, անտեսեց նաև ԽՍՀՄ դեկլարությունը, քանի որ Ադրբեջանի, ինչպես նաև ԽՍՀՄ-ի սահմանադրության օրջանակներում դա չէր կարող լինել: Երբ մեր անկախությունը հռչակեցինք, ԼՂ-ն Ադրբեջանի մաս էր, եւ այսօր էլ միջազգայնորեն ճանաչված մասն է Ադրբեջանի:

Գ.Գ. - Ճիշտ կլինեք, եթե ՀՀ դեսպանի ասուլիսը 2-րդ օրը կազմակերպվեք, որոշեցի հնարավոր լինեք փաստերով հերքեք ադրբեջանցու ասածները: Հեռակա լրագրողներին առիթ չէր սրված ադրբեջանցի դեսպանի լուսանկարներին մոր հարցերով լուսաստանելու:

ՀԱԿՈՒՆ ԱՍԱՍՏՐՅԱՆ

Պրահա

Օրերս Արցախի դաշտամարտության բանակը տեղակայվել էր, որ թեմանական ուժերը, բացի իսրայելական եւ թուրքական զինաստանակներից, արցախյան բանակի դեմ կիրառում են նաև չեխական 152 մմ ՏՐԱՄԶԱԿԻ DANA ինքնազանց հրետանային կայաններ:

Պրահայից չեխական չէ նաև, որ այս օրերին չեխական մի քանի ոչ կառավարական կազմակերպություններ Amnesty International-ի Չեխիայի ներկայացուցչության գլխավորությամբ բաց նամակ են ուղարկել արտաքին գործերի նախարար Տոմաս Պետրչեկին, որում մասնավորապես կոչ են արել՝ «Չեխիան յոթիս է անհատաղ դարձապես գեմքի ու ռազմական տեխնիկայի արտահանումը Թուրքիա, որը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության մեջ Ադրբեջանի գլխավոր դաշնակիցն է, եւ նախաձեռնել ԵՄ-ի մակարդակով այդ խնդրի ընդունումը»: Նամակում նաև կոչ են անում հետամնել չեխական ռազմական տեխնիկան Ադրբեջան արտահանելու փաստը: Այս մասին գրում է Բոհումիր Ժիդեկը Նովինի կայքէջում:

Հայաստանում, որին, բացի Amnesty International- ից, միացել են նաև Էկոմենիկ ակադեմիան կամ Նեոստեմոս կազմակերպությունը, արվել է ի

Չեխիան պետք է անհապաղ դադարեցնի գեմքի ու ռազմական տեխնիկայի արտահանումը Թուրքիա. Կոչ են արել չեխական ոչ կառավարական կազմակերպությունները

լուսաստան Նովինի կայքէջի այն լրագրության, որ Չեխիան գարմանը վերացրել է Թուրքիա գեմքի արտահանման արգելքը:

«Եմբարգոյի վերացման մասին տեղեկատվությունը հայտնի դարձավ հոկտեմբերի կեսերին, այն ժամանակ, երբ Թուրքիայի ռազմական ներկայությունը Սիրիայի հյուսիսում դեռ արձանակվում է, եւ նախագահ Էրդոգանի ֆաղափանկ հակառակորդների նկատմամբ ճնշումները արձանակում են աճել հենց Թուրքիայում», - հիշեցրել են վերոնշյալ կազմակերպությունները:

Սակայն նամակի հեղինակներն ընդգծում են, որ դա տեղի է ունենում հասկալիս Լեռնային Ղարաբաղի սարածաօրջանում մոր մարտերի ժամանակ, երբ Թուրքիան Ադրբեջանի հիմնական դաշնակիցն է հայկական ուժերի դեմ: Ըստ Amnesty International- ի, Ադրբեջանը Լեռնային Ղարաբաղի ֆաղափանկ հրթիռակոծելու ժամանակ օգտագործում է նաև արգելված կասեցային ռուժեր, որոնք էաղես ավելացնում են խաղաղ բնակիչների օրջանում

զոհերի թիվը: Օրինակ՝ Կանադան անմիջապես կասեցրեց Թուրքիա ռազմական տեխնիկա արտահանելու թույլատվությունը:

Հասարակական կազմակերպությունների կարծիքով, խոսքը միայն Թուրքիային չեխական գեմքի եւ այլ ռազմական տեխնիկայի մատակարարումների մասին չէ: «Ադրբեջանը մարտերում օգտագործում է չեխական ծագմամբ հրթիռային կայաններ եւ հաուրիցներ, որոնք անհասկանալի դաշնակցություն արտահանվել են այդ երկիր», - զգուցանում են կազմակերպությունները՝ հավելելով, որ, ըստ մրանց, Արտաքին գործերի նախարարությունից բավարար բացասություն չի եղել:

Նամակի հեղինակները լողում են, որ ռազմական տեխնիկա արտահանվում է ինչպես Թուրքիա, այնպես էլ Ադրբեջան՝ խախտելով Չեխիայի միջազգային լուսաստանությունները: ԵՄ ներկայիս լուստամիջոցների ֆարձեղի համաձայն՝ այս լուստին Բրյուսելը այլեւս չի սահմանափակում գեմքի ներկայում Թուրքիա: «Այն քանից հետո, երբ դարձվեց, որ քանիսն են եղել թուրքական եւ ֆրանկան ուժերի միջեւ, այս գարմանը սահմանափակումները հանվեցին», - ավելացրել է Չեխիայի ԱԳՆ խոսնակ Էշիչովան:

Հոդվածագիրը նշում է, որ 2014-ից 2019 թվականների ընթացքում, Արցախյան պատերազմի նախարարության սվալների համաձայն, Չեխիայից Թուրքիա է ուղարկվել մոտ 38,62 միլիոն եվրոյի գեմք եւ ռազմական տեխնիկա: Նույն ժամանակահատվածում չեխական ընկերությունները 7,24 միլիոն եվրոյով գեմք ու նյութեր են արտահանել Ադրբեջան: Չեխիայի հայ համայնքը նույնպես բողոքի մատակներ է ուղարկում համադաստան մարմիններին:

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

«Պարենամադահովությունը՝ ոչ ընդհանրական հավաստագումներով»

Տարածաշրջանային առումով մեր արևելյան հարեանը, որին հայաստանցիներս բոլոր առումներով ամխսիր թե՛ քանակի ենք համարում, այսօր թե՛ վաղը հրադար է աղերսելու՝ իր էությանը համաձայն հերթական դասերազմին նախադասրասվելու նդասակով: Այնդես որ առավելագույնս դաստանված լինելու համար մեզ նորովի սնեսություն է անհրաժեշտ, ֆինանսական միջոցներ, ռազմական համարվող ծախսեր: Անուշտ ի՞նչ անողությունների խնդիրն է գտնել այդ միջոցները, եւ նդասակային, առավել արդյունավետ ծախսելու արդյունքում երախավորել երկրի ու առանձին վերցրած սահմանից մինչեւ խոր թիկունք բնակավայրերի ամբողջական անվսանգությունը: Օրվա ի՞նչ անողություններն այս առումներով հաճախ են դիմում ֆաղաֆաղներին, կոչ անելով լրջագույնս մոսենալ խնդիրներին, այն մեր գործողությունների կիզակետում դառնել յուրաքանչյուր ակնթարթ:

Մտնելու տեղ ու առիթ իրոք շատ կա եւ դրա հերթական դրսեւորումներից եր ԲԲ վարչադեպարտամենտի հայտնի ուղերձը՝ 2020-2050 թվականներին Հայաստանի վերափոխման ռազմավարության տեսքով: Որ դեպքում մակարդակով մնան ռազմավարություն մինչ օրս չի եղել, դա փաստ է: Անուշտ կլինեն ուսման, ուժեր հակադրվելով առավել կարճաժամկետ խնդիրների կատարումով վերջնամդասակին հասնելու դառնալից, միանգամակ կրնորունեն մաեւ 30-ամյա ժամանակահատվածի ֆայլերի անհրաժեշտությունը: Մոտեցման խնդիր է, միայն դարձ չէ՝ ու՛-ինչ հիմնավորումներով: Ասենք խնդիր հռչակվեց նված շարեւրջանում 20-ամյակելի Հայաստանի Հանրադեպարտամենտի համախառն ներքին արդյունքը, հանրահայտ ՀՆԱ-ն, որից էլ գանձվող գումարներով կազմավորվում է երկրի բյուջեն, մեր ծախսերի համակարգը: ՀՆԱ-ի աճը ձեւավորվում է սնեսական գործունեության ցուցանիշով, որը սարվա ընթացքում տեղավորվում է 1-2 տոկոսից մինչեւ 10-12 տոկոսների միջակայքում, որդիսի արդյունք ունեցավ, ասենք Չինաստանը, իր գարգացման որոտ սարիներին: Հինա այն 6-7 տոկոսների միջակայքում է, որը բավարար ցուցանիշ է, ասենք Եվրոդայի սնեսությունում լրկոմոտիվի դեր կատարող Գերմանիայի 1-2 տոկոսի կողմին: Կարճ ասած, ԲԲ ՀՆԱ-ն 20-ամյակելու համար մեզ որոտակի աճի տեմո է դետք, թե միջինում ինչքան, փորձենք դարձել որոտ դարձ թվաբանական գործողությունների օգնությամբ:

Սցենար 1-ը կազմել ենք միջին սարեկան մասամբ հավակնոտ 7 տոկոս աճի

հաշվով: Ներկայիս 13 մլրդ դոլար ՀՆԱ-ն ընթացիկ սասնամյակի ավարտին կրկնադասվում է, կազմում 26 մլրդ դոլար, հաջորդ սասնամյակի ավարտին, 2040-ին՝ 47 մլրդ դոլար, որն էլ իր հերթին նախանված ժամկետի ավարտին, այսինքն՝ 2050-ին մոտենում է 93 մլրդ դոլարի: Վերջին այս թիվը ներկայիս 13 մլրդի ընդամենը 7-ամյակին է, որը շատ է հեռու սահմանված 20-ամյակից. 260 եւ 93 մլրդ-ներ:

Սցենար 2-ի համար հարկ եղավ միջին սարեկան 10 տոկոս առավել հավակնոտ աճի տեմո դիտարկել: Ծանոթացե՛ք թող որ սիրողական մակարդակով, այսուհանդերձ դարձ թվաբանական գործողության արդյունքներին: Առաջին սասնամյակի ավարտին ներկայիս 13 մլրդ դոլարը հասնում է 33 մլրդ դոլարի, 2040-ին՝ 78 մլրդ դոլարի, 2050-ին՝ 202 մլրդ դոլարի, որը նույնդեպքում է կանխատեսված 20-ամյակից կազմող 260 մլրդ դոլարից:

Հասունանում է **3-րդ սցենար** կազմելու դառնալից, որը մեղմ ասած դարձադեպարտամենտի իրականություն է, ֆանդի համախառնային սնեսությունում համանման օրինակ չկա, ասենք միջին սարեկան 13-14 տոկոս աճ երեք սասնամյակների ընթացքում: Բայց արի ու տես, որ որոտ երկրներ իրական աննախադեպ սնեսական ցուցանիշներ ունենում են առանձին վերցրած անգամ 1-2 ոլորտներում, որոնցով է թերեւս դայանամավորվում ողջ սնեսությունում գործերի փնձակն ու մեր վարչադեպարտամենտի բնորոտ վերափոխումը: Չենք ողորում, որ ասելիս սնեսավարական ասդարեգում անմնելի իրողություն է, բայցեւ կինդրեի այլ մոտեցման հեղինակներին փորձել հակադրվել համեմատաբար ոչ մեծ երկրներում արձանագրված հետեյակ գարգացումներին: Ասենք երկրի մոլորակի հեռավոր մի մասում գտնվող Նոր Զելանդիայում ինչ են մտածել կարագի անհավանական ծավալներով արտադրություն կազմակերպելու ընթացքում, որի հազարավոր տննանները հասնում են մաեւ Հայաստան, երբ մեր տեղը նորգելանդացի կաթ արտադրողներից ուսման կարող է եւ չգիտեն: Փոխարենը գիտեն, որ իրենց այդ արտադրամի հարյուր հազարավոր տննանները դառնալից ունեն եւ օրն ի բուն աշխատում են այս ոլորտում:

ԱՄՆ-ում 1868 թ-ից լույս տեսնող «Հա-

մախարհային փաստեր. 2020» տեղեկատվի համաձայն, Նոր Զելանդիայից արտադրվող արտադրամի 1-ին տողում կաթնամթերն է, որի նդասակով ոչ մեծ այս երկիրը 10 մլն-ից ավելի խոտոր եղջերավորի գլխաբանակ է դառնում: Համանման մի այլ դասակ է հայերիս կողմից գրադեցնող սարածն ունեցող Դանիայում, որ 5,5 մլն բնակչության հաշվով 12 մլն գլուխ խոզ են դառնում, խոզամսի սարեկան արտադրությունը հասցնում մինչեւ 1,7 մլն տննայի, 1 բնակչի հաշվով 300 կգ-ի, երբ ԲԲ ցուցանիշը հազիվ 4 կգ է: Այն մասամբ իսկ բարելավելու, խորը սառեցված մսի ներկրումները նվազեցնելու, ԲԲ-ում անասնադահովության վիճակը բարեփոխելու նդասակով հաճախ են դիմել ԲԲ բարձրագույն ի՞նչ անողություններին, որոնցից մեկի դասախանը ներկայացնում են ստրեւ. «Առաջիկա 1-2 սարիներին հանրադեպությունում խոզի մսի արտադրության ծավալները 80-100 հազար, հետագայում 150-180 հազար տննայի հասցնելու առումով գտնում են, որ խոզի մսի արտադրության մնան ծավալներ արտադրություն համար անհրաժեշտ է ունեւնալ համադասախան գլխաբանակ եւ անհրաժեշտ ֆանակի խտացրած կերեր, որի հանրավորությունն այսօր հանրադեպությունը չու-

նի»: ԲԲ գյուղասնեսության նախկին նախարար **Սերգո Կարադեպյան**, 29.03.2013 թ.:

Ինչ թիվ է 150-180 հազար տննան, որը գյուղասնեսական միտն անիրատեսական է համարում. 1 բնակչի հաշվով 40 կգ սարեկան սդառում, որդիսի ցուցանիշ այսօր ունեն Չինաստանը, Վիետնամը, Ֆիլիպինները, շատ ավելին՝ Իսպիան, Գերմանիան, Իտալիան, Ավստրիան, այլ երկրներ: Եվ հարցը՝ ինչու հայաստանաբանակը դետք է գրկված մնա այս դարձ հաճույք վայելելուց, հնչում է իմնաբերաբար: Չէ՛ որ նա դասրասվում էր արել ժամանակի ի՞նչ անողությունների խոտացած բարեփոխված երկրում: Ի վերջո, նված մաստեսակի այդ ծավալը համարտեք է այն գումարին, որն ստացվում էր ԲԲ ողջ գյուղասնեսությունից: Նված ժամկետից հետո Ս. Կարադեպյանը դաստանավարեց եւս 4 սարի, հետո եկան նորերը, իսկ նախարարության մոտեցումը չփոխվեց: Հինա էլ, 2018-ին նորոտ ի՞նչ անողությունը վերացրեց այս կառույցը, դրա հետ մաեւ

գյուղասնեսության աջակցության մարգային կենտրոնները, եւ... ոլորտի կառավարումը թողնվեց թղթարարության հույսին: Չեք գտնի գեթ մեկ փաստ, երբ ԲԲ էլ կոնոմիկայի նախարարության կազմ տեղափոխված գյուղողորտի որեւէ դաստանյա կան մասնագետ ողջ սարվա ընթացքում գտնե մեկ անգամ գյուղական համայնք այցելի ու որեւէ կոնկրետ խնդրով գրադիվ: Թղթարարության գրոհներին վերջ չկա, դեպքում հոգաձության խոտուններն անվերջ են, ինչդեպ անվերջ են ներկրումները, ԲԲ դարենամադահովության ու դարենամակնագության խնդրի հանդեպ ոլորտի դասախանաճուների էլ՝ ընդհանրական հավաստագումները:

Տեսեք փոքր ծավալներով գնում կատարելու դարագայում կգ-ի դիմաց ինչ գին է առաջարկում ավստրիական «Պեննի» սուտեմարկետների ցանցը: ԲԲ արժույթով 1500-1700 դրամ, որի առնվազն 40 տոկոսը հարկերն են, որոնք էլ բյուջեային այլեւայլ ծախսերի տեսքով վերադարձվում են հանրությանը: Ահա այսդիսի միջակայք, որին հարկ է ձգել, մեր հերոսներիս արտադրվել սնեսության ասդարեգում ակնկալվող վերափոխումներով: 21.10.2020 թ.

Փողիար Մայքլ Սարյանի «Նոր արժալույս» ալբոմը

«Երգահան եւ փողիար **Մայքլ Սարյանը** եզակի արվեստագետներից է, որ կարողանում է հնչյունների միջոցով մարդկային դասերներ ստեղծել: Նրա ստեղծագործությունները հակասական են: Անուշտ են, բայց հարմարվող, դիմող են՝ բայց անկապեկանդ եւ թափում՝ բայց դայծառ»: Այսդեպ են բնութագրել արվեստագետները արդեն 8 սարի Նյու Յորքում արող երգահան եւ շեփորահար Մայքլ Սարյանի, որի «New Aurora» խորագրով չորրորդ ալբոմը սեղեմներին թողարկել է «Ears & Eyes Records» ձայնագրման կենտրոնը: Ալբոմում իրենց ստեղծագործություններով հանդես են գալիս Մ. Սարյանը (շեփոր), Սան-

ժիագո Լիբսոնը (դասնամուր), Մերի Կեննին (բաս), Մեթ Պավլկան (բաս) եւ Դայոն Սյուկը (հարվածային գործիներ): Մայքլ Սարյանը ծնվել է Տորոնտոյում, բայց մեկ սարեկանից տեղափոխվել է մեծացել է Բուենոս Այրեսում: Իսկ վերջին 8 սարիներին արում է Նյու Յորքում: Առաջին ալբոմը թողարկել է 2014-ին: Մեծադեպ ներեցվել է շեփորահարներ Կեննի Ուիլերի, Թոմաո Ստեյկոյի, Էմիկո Ռավայի եւ ամերիկահայ թղթկահար Պոլ Մոթյանի երաժեշտություններից: Նաեւ ճարոմացի գրող Հարուկի Մուրակամիի ստեղծագործություններից: Չարգային ուսումնասիրությունների գծով մագիստրոսի գիտական

ասիճան է ստացել Նյու Յորքի համալսարանից: Մասնակցել է մի շարք ջարգային փառասոների: Բացի նվագելուց նա մաեւ դասավանդում է: Իր հայկական արմասներին հարգամի տուրք մասուցելով (նախնիները դասնական Հայաստանից են, որոնք գաղթել են Ռուսիան, հետո Արգենտինա եւ Կանադա) մտակել է անմահն Կոմիտասի գոհարներից «Դե 3ամանն» ու «Չինար տս»-ը: Նրա երաժեշտությունը լսելու համար կարելի է այցելել «www.MichaelSarian.com» կամ «www.zarsandEyesRecords.com» կայքերը:

